

ALP 2214

Lietuvos nacionalinė
M. Mažvydo biblioteka

Nr. 4, vol. 2

1927

ŽVAIGŽDĖ = The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50 c.

Spalių m. == October, 1927

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

1183
Tikrą išėjo iš spaudos Kun. A. Jusaičio knyga:

Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku atžvilgiu.

INTALPA.

- I. Lietuviškos (aištiškos) tautos.
- II. Lietuvių tautos ir jų viešpatystės istorija iki Vytauto mirėiai.
- III. Santikiai su lenkais, prasidėję prie Jagelos.
- IV. Apvertinimas juristiškai ryšių Lietuvos viešpatystės su Lenkija, buvusią prieš Liublino uniją ir po jai.
- V. Priežastys puolimo Lenkijos (ir drauge Lietuvos).
- VI. Išlikimas lietuvių tautiškos sąmonės išlaikymu tautoje savos kalbos, tradicijų, išreiškimu tos sąmonės literatūroje.
- VII. Dabartiniai lietuvių tautiški siekiniai.
- VIII. Ar Lietuva galima kaip viešpatystė?
- IX. Lenkų viliugiai ir siekiai.

Kaina 50 centų

Užprašymus ir pinigus
adresuokit:

“ŽVAIGŽDĖ”

3654 Richmond St.
Philadelphia, Pa

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, dabar eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavionių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

SPALIŲ — OCTOBER 1927 M.

LAISVOSIOS LIETUVOS ATLANKYTŲ

„VIESNAGE SESTOKUOSE“ —

PRANAICIŲ JULES.

Užprašymus ir pinigus adresuokit: „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.
Philadelphia, Pa

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT,
CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF
AUGUST 24, 1912.

of Zvaigzde published quarterly at Philadelphia, Pa, for
October 1 1927.

County of New York }
State of New York } ss.

Before me, a Notary Public in and for the State
and county aforesaid, personally appeared Rev.
A. M. Milukas who, having been duly sworn according
to law, deposes and says, tha the is the owner in
partnership of the Zvaigzde and that the follow-
ing is, to the best of his knowledge and belief, a true
statement of the ownership, management (and if daily
paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication
for the dates shown in the above caption, required by the
Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal
Laws and Regulations, printed on the reverse of this
form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, edi-
tor, managing editor, and business manager are:

Name of —	Post—Office Address:
Publishers, A. Milukas & Co.	3654 Richmond St.
Editor, Julia Pranaitis	" "
Managing Editor, A. M. Milukas,	82 Perry Ave.
Business Manager A. M. Milukas	Maspeth, L. I., N. Y.

2. That the owners are: Rev. A. M. Milukas, 82 Perry
Ave. Maspeth, L. I., N. Y., Julia Pranaitis 3654 Richmond
St., Philadelphia, Pa.

3. That the known bondholders, mortgagees, and
other security holders 1 per cent or more of total
amount of bonds, mortgages, or other securities are: None
A. M. Milukas Business Manager

Sworn to and subscribed before me this 1-st day
of October 1927

(Seal.)

Wm. J. Miller
Notary Public.

New York County No. 220

My Commission Expires March 30 1928.

Laisvosios Lietuvos Atlankytų.

(Pranaičių Julės, „Zvaigždės“ redaktorės.)

P-lė Pranaičiūtė 1922 m. pabai-
goje išvažiavus Lietuvon, gyveno
Kaune, mūsų tėvynės laikinoj so-
stinėje kone ištisus metus. Turėjo
galimybės sueiti su daugeliu žymes-
niųjų naujai kuriamosios valstybės
veikėjų. Keletą jos laiškų perspau-
dinome, 1926 m. „Zvaigždės“ N.
3-me. Dabar talpiname tolesnę tāsą
tų raštų: — „Viešnagė Seštokuose“.

Leidėjai.

VIESNAGE SESTOKUOSE.

VIESNAGE SESTOKUOSE.

(Tasa nuo 3 N.)

— Ar žinai, ką, Alekai? — taria Kazys Milukas, — kai aš gyvenau Senandoryje ir girdėdavau nuo pažįstamų, kaip tu neišmintingai išskolindavai ir išdalydavai savo uždarbi, — aš vis manydavau, jog tu buvai žioplas... Tik neužpyk, brolyti! Ogi dabar tu nukalbėjai kai Saliamonas!.. Ir aš pilniausia sutinku su tavo nuomonėmis.

Nagi, po teisybei, jei, anot Aleko, pas mus net tinginiam badas į akis nepasizvalgo, tai nėra ko nei mums dejuoti.

Bloga tai bloga su maža rankų ir siauru kišenium. Bet jau mes amerikiečiai esame išmėginę sunkiausių darbų, — ypač angliakasyklose, užjūryje. Dirbdavom kai katorgoje ir vis reikėdavo bijoti, kad akmuo tavęs neužslėgtų amžinai, ar dujos kad neužnuodytų. Išmokome tenais sau pasigelbėti be tarnų ir be užvadų. Na, jei tik savo tėvynėje taip pasistengsime, vyrai, kaip Amerikoje, — neužilgo darbininkai pas mus ateis prašyti užsiėmimų, o ne mes juos gaudysime.

— Tai gudročius! — pasijuokė linksmas Nekrasovienė. Nebereikalo tu ir ant kupranugario taip smarkiai jodinėjai...

— Bet Kazys ir Alekas gryną tiesą pasakė, — aš patėmijau.

Stai, karo metu... Amerikoje darbininkų algos taip aukštai pakilo — aiškinu, — jog žmonės nebežinojo nei kaip jas suvartoti. Nors ir pragyvenimas keleriojai

pabrango ir didelės taksas valdžia ir patys pirkliai uždėjo ant visų reikiamųjų daiktų. — visgi darbininkams atlikdavo nemažai iš jų algų. Kurie pirmiau nieko neturėjo, tie pusėtinai pralodo. Prisipirko namų ir automobilių. Kiti savo moteris net aeroplanais pradėjo lakdyti.

— Vaje, kiek aš prisirūpinau, — sudejavo Milukų senutė, — kai išskaitėme „Zvaigždėje“, jog Amerikoje moteris su sūnum užsimūšė, bepuldami iš aeroplano!.. Ir vardas ir pavardė lyg atatiko mano dukterei. Maniau, gal klaidingai įrašyta... rasi ta baisi nelaimė jai su vaiku atsitiko.... Ko mano gislos neišdrėbėjo, kol sulaukiau žinios, jog jie gyvil.. Tik jau ne prieš gerą mūs žmonės taip išdykauja! Kai per daug pinigų turi, tai nežino nei ko užsimano, — ji parūgojo.

— Deja, mamute, tos gėrybės neilgai tęsė, — sakau.

* * *

Po karo ginklų, amunicijos dirbtuvės uzsidarė. Ap-
lėto darbai ir kitose įmonėse. Po metų, antrų, likę be dar-
bo žmonės, jau pusvelčių buvo priversti parduoti nuosa-
vus namus ir automobilius, kad turėtų kuo duonos nu-
sipirkti.

Vėliau, kai dirbtuvės pradėjo atsidarinti, algos dar-
bininkams buvo numazintos. Gi pragyvenimo branguma,
gelžkelių, drabužių, nuomų kainos neatpigo. — Žodžiu,
Amerikoje pasidarė kone blogesnė padėtis, negu dabar
Lietuvoje.

Gal ne vienam ir lietuvių prisiėjo, kad būtų lėkęs at-
gal savo gimtinėn, jei būtų buvę, kas juos dykai parveža.
Tačiau Dėdė Samas be laivakorčių išsiųsdavo iš Ameri-
kos vien negeistinus komunistus.

Pabrikų savininkai, vertelkos, susikrovė milijonus iš karo gaminių ir karinių kainų. Alteidę savo darbininkų minias ilgai ilsėtis, patys išsidangino linksmybių ieškoti Europoje, ar savo ūmai praturtėjusias dukteris piršliauti suvargusiems tenais grafams, kunigaikščiams. Mūs žmonių gi nemaža dalis netik savo tėvynėn negalėjo sugrįžti, bet ir duonos neteko aukso šaly.

Matote, — pabrėžiau jiems — ir Amerikoje ne visada ir ne viskas taip jau gera, kaip nekurie Lietuvoje klaidingai įsivaizduoja.

— Taigi, — Milukų mamytė tvirtina, — aš vis sau viena protauju: kad tos mano dukrelės kada nors susiprastų ir parvažiuotų į Lietuvą... Parsidavusios Amerikoje namus, galėtų šičia nusipirkti po gražų ūkį ir daug ramiau pagyventų. Ir savo vaikus geriau išauklėtų ir išleistų į mokslą. Amerikoje jie lietuviais neužaugs. Iš tenais gimusių — augusių mūs vaikų maža naudos Lietuvai ir, tur būt, jie menka pagalba tėvams senatvėje.

Zinau ir aš tokių amerikiečių, kurie parsivežė pilnamečius vaikus ir norėjo čia apsilikdyti, — senutė tęsė. Tie gi vaikai, pasidairę, nieko gero sau neradę, paliko tėvus ir išvyko savais keliais per jūres... Pas mus jiems per prasta... Čia nei valgis jiems netinka, nei amerikoniškų pasivėžinimų nėra....

— Jei kalbėti apie mūsų šiekus amerikonus, mamute, — sakau, — būtų galima daug pripasakoti. Bet aš jų nei girčiau nei perdaug peikčiau. Yra visokių ir tarpe jų. Vieni netik senus tėvus ar našles motinas gražiausiai užlaiko, bet ir jaunesniais broliais, sesutėm rūpinasi. Ir jie lietuvybės nėra išsižadėję.

Kiti gi, net savo tėvų vengia vien delto, kad jie yra lietuviai, o ne anglai. O tie jų tėvai vergaute vergauja

nebeišmanydami, kaip suspausti ištekliaus sūnelio ar dukrelės mokslui.

Tokius paikumus vaikams įkala į pakauši nekuriose mokyklose. Namieje jų taip nemokina. Tėvai, rasi, vienuomi kalti, kad vaikams nelšmintingai pataikauja, per daug juos lepina ir greit visas jų užgaidas patenkina.

Amerikonai, ypač yankiai protestonai, nemėgdami atėivių, nesidrovi juos net mokyklose pašiepti. Vaikai mokiniai, bijodami, kad tie paniekos lopai prie jų nepriliptų, pradeda nuo tėvų šalintis. — net jų pastogių vengti. Bet jei laiku mūs žmonės panorėtų ar susiprastų išravėti iš vaiko galvos tokias liguistas nuomones, — šitokių amerikonukų užjūrio lietuviuose gal visai nebūtų...

Zinoma, jei tokie atsilanko Lietuvoje, jiems per prasta, — kaip mamutė mena.

* * *

— Tiesa, Amerikos lietuviai parkeliavę tėvynėn pasižiūrėti, labiausia pasigenda kaimuose elektrikinių tramvajų, patėmijo Agnieška Cesonienė.

— Amerikoje bemaž visi kaimeliai išvadžioti ir sujungti gelžkeliais, — visgi ir tenais pasitaiko žmonėms nemalonumų dėl netikusio susisiekiimo, — pertarė Kazys Milukas.

Pavyzdžiui Senandoryje, — kame didoka lietuvių dalis gyvena... Tenai kaip žiemą pasniega, nei išvažiuot negali iš miestelio. Tramvajai kiauras valandas pasivėlina ar visai sustoja vaikščiojė. Kas nežino to vargo tenais žiemai! — tęsė jis. Kai reikėdavo iš angliakasyklų pareit pėkščiam namo bepustant dargi su lietumi, — tai galėda-

vai prakeikt tuos tramvajus. Eini ir žiūri, atsigriždamas, ar neatrėploja, o jo kaip nematyt, taip nematyt.

— Jau aš ir tur būt nepamiršiu tų klampynių po kalnus, patvirtinančiai atsiliepė Cesonis, kuris ir gi Senandoryje kadaise gyveno.

— Ugi lyg ir mūs svainis Tamulynas ne iš to ir į kapus taip anksti nukeliavo, — rimtai paliudyjo Alekas. Iš patrūkimo ji būtų pagydė. Bet kai plaučių uždegimas išimetė, — nebuvo pagalbos... O tą ligą jis igavo nuo peršalimo, žiemą beeidamas pėkščias iš darbo namo tokį ilgą galą.

Angliakasykloje, — aiškina Alekas — buvo tuomet vandens. Tamulynas dirbo tenais visą dieną sušlapęs.

Išlipus iš kasyklos po darbe, joks tramvajus nepasirodė. Keliai buvo užsnigti. Salta ir darganojo. Tokiame ore juk nelauksi žmogus laukuose. Taip ir nabašninkas, — jis ir gi su kitais ėjo namo pėkščias, nors labai blogai jau tada jautėsi. Iki parėjo — visi ant jojo drabužiai buvo vienas ledas... Ir toji kelionė iš darbo jam buvo paskutinė...

— Taigi, tokių drūtuolių, kaip nabašninkas Juozas Tamulynas, maža galima rasti, — prikergė Kazys Milukas. — Rodės, jog jis ir mūs vaikus pergyvens. O čia brakšt jo ir nebėr!.. Griuvo kai ažuolas!.. Ne veinas mūsiškių, bedirbdamas Amerikos angliakasyklose, per anksti atsisveikino su šiuo pasauliu.

* * *

Patėmijus ligonę mamytę besijaudinant priminimais apie jos žento liūdną likimą, pertraukiau Kazio žodžius linksmesne kalba.

— Ei, sakau, stipruolių mūs tauta kol kas nestinga. Stai, kad ir šitoks pavyzdys — jiems papasakojau:

Syki, važiuodami automobiliu iš Great Neok'o į New Yorke miesta, netikėtai įšliauzėme į pelkę. Iš nakties buvo dikčiai prilyta ir pakalnėje radome kelią užsemtą. Soferis, nenorėdamas maudyt automobilio, įsuko šali-
mais pievelėn. Vos tik įvažiavome, ir mūs mašinos ratai nuklimpo. Nei iš vietos nesisuka. Pasirodė, jog pieva buvo praskydus po lietaus; nors jos paviršius žaliavo ir, kaip rodėsi, atslūgęs, — apačioje gi dar vanduo betvoksojo.

Cia mums besikapstant, privažiavo kiti automobiliai, ir jų keleiviai šoko mus gelbėti. Vieni, pririšę mūs vežimą prie savojo, stengėsi traukti iš balos, bet jis nei krust. Apie tuzinas vyrų sujungtom spėkom pamėgino savo pečiais iškelti, bet ir tos jėgos buvo per menkos.

Nebeliko, kas daugiau veikti, kaip šauktis troko iš tolimo garažo išgelbėti mus iš klampynės. Deje, arti nebuvo telefono. Pravažiuoją automobilistai žadėjo pašaukti mums troką, kaip veik pasieksią pirmąjį pakeliui garažą. Bet, tos pagalbos belaukiant, mus galėjo ir naktis užklupti miškelyje.

Man toptelėjo į galvą netolimais begyvenant lietuvių. Paliepus šoferiui palaukti, užėjau į pažystamų Bukantų namus. Papasakojus jiems savo bėdą, linksmas, jauną žemaitis Povilas Bukantas, negaišavo. Pasieškojo dvi ilgas drūtas lentas, užsimetė jas ant pečių ir, besišypsodamas, taria:

— Einamel.. Pamatysi, tamsta, kaip aš viens iš tos pelkės jus ištrauksiu...

Manydama jį besiruošiant kokią štuką anglams parodyti, — kaip jis mėgdavo iš jų pasijuokti, — aiškinu jam,

įog vienas nieko nepadarysias. Patariau jam daugiau lietuvių savo kaimynų pasikviesti, kadangi keliolika anglų vyru mašinos neištraukė.

— O ką anglai geliuoja, esą, prieš lietuvius?.. Jie savo visame stuomeny tiek jėgų neturi, kiek žemaitis savo nykštyje.

Nagi, kaip tas juokdarys Bukontėlis apsidirbs? — galvoju sau viena, kadangi jis nei milžinu, nei galiotų neišveizi.

Tačiau ilgai nereikėjo stebėtis.

Atėjus mudviem prie vežimo, Bukontas patiesė lentes užpakaliniais ratais. Pakėlęs savo rankomis vieną automobilio šoną, paliepė šoferiui pastumti lentą po vežimu iki po priešakinių ratų. Paskui, taip pat padarius antrame šone, jis paragino šoferį paleisti mašiną atbulai. Ir vežimas tuč - tuojaus išbirzgė iš balos.

Amerikonai, stebėdamiesi lietuviu tokiu sumanumu ir jėga, lyg susidrovėję dėl savo nesugebumo, ėmė jį girti ir įvairiai komplimentuoti.

Bukontas gi vien tik juokiasi, prakaitą besišluostydamas nuo kaktos ir, atsigrįžęs į mane, atsako lietuviškai į anglų komplimentus:

— Dievo asilail.. Dar jie nenor lietuvių įsileisti į Ameriką!.. O patys nebusvokia be mūs nei kaip iš tokios mažos pelkės išsigelbėti....

Cia visi Nekrasovų sveteliai suklego balsiu juoku, lyg pritardami savo tautiečio Amerikoje smarkumui.

* * *

Betemstant, svečiai, išsiskirstydami savosna, kiekvienas kvietė mane pas juos būtinai atsilankyti — tai

jujų ūkius pamatyti, tai norėdami savo padaugėjusias Lietuvoje šeimynas parodyti. Tačiau Nekrasovai ir jų mamytė mane sudraudė nuo tolesnės svečiuotės po Seštokus tą dieną dėlei nepalijaujamo lietaus. Ir iš kur tokia gausybė vandenėlio, rodės, pritvino dangovėse, jog visa parą tolygiai belyjant, dar jokios pašvaistės nesimatė debesų niūrose!

— Ugi ir mūs klebonas prašė, kad užėituva su viešnia į jo namus, — pertarė Jadvyga. Bet kur čia vaikščiosi tokiam ore!.. Va, nei Kirsnos upės nematyt per lietų, nors ji visai arti, — rodydama pro galinį pirkios langą, ji tikina.

— Kiaurą naktį nemigus, nuvargus, viešnia turi nors kiek pasilsėti, — galutinai nulėmė mamutė.

Tokiam praktiškam senutės patarimui nei nemėginau priešintis. Nors miegas manęs neviliojo, bet reikėjo gi ir ligonei atsikvėpti po tiek įvairių kalbų su skaitlingais savo lankytojais.

Rūpestingoji šeiminkė paguldė mane aukštai priklotoj patalais, pagalvėmis, išdabintomis mezginiais — peltakiais lovoje, jog nuskendau pūkuose.

* * *

Tyla tobuliausia! — po kasdieninio mieste triukšmo. Joks įkirus garsas ar bildėsis girdo nelypsti. Tik lietus, papnodamas į langinyčias, tartum, liūliuote liūliuoja snudulin. Retkarčiais sučirpa žvirblis išskridęs iš palėpės, rasi, dar peno beieškodamass, ar varna karktelia, arba tolyje šūnelis amčioja, gal, koki nepažįstamą vėlų klajūną. Tačiau ir tie gyvuonėliu skardžiojimai, rodos, dar

ispūdingiau pabrėžia kaimo vakarinės tylos visotumą. Ramesnės pasilsiui vietos nereikia!

Ir kur geresnes atostogas mūs inteligentai galėtų berasti, kaip sodžiuose?..

Stai, kad ir Seštokuose... Čia upė Kirsna vingiuoja plačia juosta per žalias pievas. Čia didelė gelžkelio stotis. Reginiai gražūs, kurlink akis nukreipsi. Ukininkų triobos apjuostos medžių vainikais, daugiausia vaisiniais sodais. Tolyje dunkso aukštųjų kalnų grandinė, dar labiau paįvairinanti kaimo panoramą.

Tur būt ir Baldauskai aure įsisteigė čionais sau dvarą — vien pavilioti gamtos vaizdeliais bei patogumais.

Apygardos kaimiečiai — kultūringi ir malonūs žmonės. Ir nestebėtina. Iš jų tarpo labai žymus skaičius išėjo aukštesnius mokslus. Vis tai laiminga intaka — dar prieš „Aušros“ gadynę — čia besidarbavusių uolių dvasiškių: Kalvarijos Vikaras — kun. Adomas Grinevičius, Būdvietyje — kunigas Zubrys, Rudaminoj — Kedys, Karuža, Brazaitis ir Jonkaitis, Krosnos klebonas — garsus mokslininkas, akademikas, rašytojas Valinčius — ragino žmones skaityti knygeles, leisti savo vaikus mokslan. Ačiu tų švietėjų rūpestingumui, šių vietų žmonės netik aibį inteligentų — kunigų ir pasauliečių — geru tėvyninkų patiekė Lietuvai, bet ir patys pusėtinai prasilavino.

Be to, nemaža čia gyvena buvusių Amerikos piliečių lietuvių. Tieji parsivežtais doleriais sumaniai pagerino ir savo ūkius ir moka tinkamai panaudoti savo įgytus užjūrų kultūriniai - valstybinius patyrimus.

Kiek Seštokų apylinkės jaunimo nūnai tebesilavina vidutinėse ir aukštesnėse mokslo įstaigose Lietuvoje ir užsieniuose, — šiuo savo čia apsilankymu negalėjau sužinoti. Gana to, jog tų moksleivių yra apstus skaičius

— tiek vyrų, tiek merginų. Kaune būdama, patyriau, jog tu jaunuolių tarpe esama ir kalbininkų, ir gydytojų ir advokatų ir gabių rašytojų. Pastarieji, su kuriais teko susipažinti, pasakojo man, jog savo rašiniams įkvėpimus, medžiagą semdavo iš Dzūkijos apygardų vaizduotos gamtos.

Vienas Kalvarijos komendantūros valdininkas zana-
vykas ir gi man tvirtino iš savo patyrimų, jog apie Sešto-
kus — Rudaminą žmonės dikčiai apsišvietę. Pas juos už-
ėjęs, girdi, rasdavęs ir švelnų, širdingą priėmimą ir me-
džiagos pasikalbėjimui nestigdavę tenais. O jau dzūkai-
tės, — anot jo — tokios esančios grakščios, jog, norėda-
mas pačiuotis, gali ir nesirinkęs by kurią pakalbinti.

Jo broliai studentai ir gi mėgdavę vasaromis pas ji
viešėti, vien, kad galėtų pasidairyti po gražiąją Dzūkiją.
Ypač vienas tų studentų atvykdavęs vieninteliu tikslu,
kad savo kuriniams temos pasiieškoti. Jis pažįstas taip gi
nemaža karininkų iš to krašto, ir jie esą narsūs vyrai.

Panašių vietų Lietuvoje yra ir daugiau. Seštokai dar
tuo atžvilgiu yra patogesni, jog čia pat gelžgkelio sto-
tis ir miestelis. Jei tokiose apylinkėse būtų įrengti va-
sarnamiai, ne vienas mūs inteligentų savo atostogose
galėtų atrasti į valias sielai peno, sveikai pasilsėtų ir tu-
rėtų malonią draugiją tarpe kultūringų savo tautiečių.

Seniau, būdavo, Rusijos valdininkai — miestelėnai, va-
saros pasilsui, didžiausia dalia, išsiblaškydavo po kai-
mus. Vieni išsinuomodavo triobelę kur nors arčiau upės
ar ežero, pamiškyje. Kiti apsigyvendavo pas pačius kai-
miečius, nusisamdę galą jų namo. Tokių vasarotojų daug
pažinojau arti Tveriaus, Petrapilio, Viburgo (Suomijoje),
taip pat Vilnijoje — Verkų apylinkėse. Zymių valdininkų,
ar kariškių pačios bei dukters, būdavo, vaikščioja kaimiš-

kai apsitaisiusios, basos ir net svečius tokiuose savo parėduose pasitikdavo.

Suomijoje, ypač, kur arčiau gelžkelio stoties, netoli upės ar jūrių ilankos — miškai iškaišyti miestelėnų vasarnamiais. Tenai keliuose tokių namelių ir man teko vasaroti kartu su visa mokykla. Ir kiek linksmybiu patirdavome tarpe suomų kaimiečių, ypač kai jiems pasiūlydavome į talką laukų darbymetėse!

* * *

Deja, Lietuvos ponai kol kas nemėgsta naudotis kaimo patogumais. Patys iš kaimo kilę, jie tik rūpinasi, kad nei krislelio tų kaimiškų žymių ant jų nebeliktų. Liūdniausia, jog jie ir savo giminių kaimiečių Kaune bijo susitikti. Tokių nusiskundimų pati girdėjau ir turėjau progos įsitikinti.

Priešais mano kambario langą buvo maža aikštelė tarpe Vytauto bažnyčios ir Miesto ligoninės. Tenais kaimiečiai šventadieniais pasistatydavo savo vežimus su arkliais. Iš pradžių maža dėmės kreipdavau į tuos vežimėlius. Bet sykį mūs buto šeimininkė, pastvėrus mane už rankos, privedė prie lango ir taria:

— Ziūrėk, panele, kaip mūs inteligentės pas vežimus tik dairosi į šalis, ar jų koks pažįstamas ponaitis nepamatys. Tai, girdi, tėvams neleidžia nei panėšėt tų pundų su valgiais, kuriuos joms atveža. — mat jos bijo, kad kokie miesto ponpalaikiai nepasijuoktų iš jų giminių prasčiokėlių. Ana va, kaip pačios velka tas doneš, tėvus palikdamos pas vežimą...

— Bet tame nieko blogo, sakau, nematau. Jos reikia vien pagirti, kad pačios pundelius parsineša į savo buveines, tai jau nors tiek savo tėvams palengvina.

— Aha! — jos palengvina... mergina atkirto. Mes čia, esą, gyvename nuo pat Valstybės įsikūrimo ir aš kas sekmadienį pažiūriu pro langą į atvykusių kaimiečių su donėms vežimus. Per tiek metų jau aš čia visko esu mačius ir prisiklausius.

Neviena kaimo moterėlių,—ji porina—atvežusių dones Kaunan savo vaikams, užėjusios pas mane pasiskuzdavo, kad jų duktė ar sūnus net po miestą su jomis nenorėję pasivaikščioti. Dar neseniai, girdi, viena mano parapijetė, susitikus mane, raudėjo, guosdamosi, jog jos dukrelė nenusivedus parodyt jai nei kur begyvenanti mieste. Tik, pasiėmus punda, ir atsįsveikinus, nubėgo savosna.

Taip tai jie palengvina vargdieniams tėvams, kurie visa savo turta ant jų sukrauja, by tik jie galėtų paskui būti ponais, — nuprotavo žinovė.

Tačiau tokių skaudžių priekaištų negalima taikinti visiems mūs miestelėnams. Pažinojau Kaune ir labai kilnių mūs inteligentų lietuvių, kurie susilaukę tėvų iš kaimo, stengdavosi, kiek jų išteklius tesėdavo, kagražiausia juos pas save pavaišinti ir visokių sostinės linksmybių jiems parodyti.

Bet tokių yra ne daugiausia. Dažniausia tenka išgirsti kaimiečių nusiskundimai savo vaikų ar giminių mieste gyvenančių, negarbinga puike.

Sykį, eidama Laisvės Alėja, susitikau pažįstamą seną kaimietę. Ji pasipasakojo, atvykus Kaunan pas gydytoją — sausgela serganti.

— Bet taip nuobodu tame Kaune! — ji skundžiasi. Vaikščioju lyg paklydus per dienas, — nei kur nueiti, nei su kuo pasikalbėti, o gydytojai namo važiuot dar neišleidžia. Duktė, girdi, dirba kontoroje, žentas taipgi tarnauja valdžios įstaigoje. Tik vėlai vakare visi pasima-

tome. Su jų tarnaitė jau, rodos, ir visas kalbas pabaigėva.

Zinodama tą žmonelę turint Kaune kelias šeimynas mokytojų artimų giminaičių, nustebus jos žodžiais, paklausiau:

— Kodėl, teta, sakau, nenuėini pas gimines. Tenai ir vaikučių berastumėt, ir kalbų su tais čiauškalais niekad nepabaigtumėt.

— Perprasta aš jiems, — numojus ranka, liūdnai ji taria. — Syki, norėdama juos atlankyti, — ji aiškina — buvau nuvežus jiems kelias rinkes rūkytų dešrelių ir kapašviežių kiaušinių. Kai prasidarė duris ir pamatė mane kaimiškai apsirėdžiusią, tai, rodos, jie ten visi nutirpo — lyg nusigandę manęs. Supratęs, jog jiems nebuvau geistinas svečias, ilgai nei neužtrukau. Šaltai pasikalbėjus valandėlę, aš atsisveikinau ir išėjau. Bet jie manęs nei nekviatė, kad vėl atsilankyčiau kada nors.

Prieš karą, — toliau žmona kalba, — rodos, su jais gana giminiavomės. Ypač vasaromis, kai jie parvažiuodavo iš savo mokyklų, būdavo, dažnai pas mus atsilankydavo ir pabūdavo kartais po savaitę ir ilgiau. Ir mums būdavo linksma su mokytesniais pasikalbėti ir stengdavomės kagražiausia juos pamylėti, kad tik ilgiau paviešėtų. Bet dabar, po karo, tarsi, viskas čia atsimainė. Miestų žmonės jau nereikia nei giminių, nei senų pažįstamų kaimuose. Jie patys pas mus jau nebevažinėja pasižmonėti kaip seniau kad būdavo ir, tur būt, nenor, kad mes juos lankytume. Tik prieš Seimo rinkimus pasipila po kaimus ir bažnytkiemius visokių barzdotų, nepažįstamų ponų ir pasikaišiusių ponių. Po rinkimų nei jų daugiau nebematome. Kaimietis ponams ne draugas, ir geriau, kai mes jų duris bereikalo nevarstome, — ji nusprendė.

Zinia, jei pas mus nūnai esama tokių ponų, jie nebevažiuos į kaimus vasaros patogumais ten pasidžiaugti. Gal jų vaikų vaikai, kuomet pusėtinai sukultūrės, — kaip ir kitų šalių šviesuomenės sluogsniai, — ims labiau branginti mūs šiaudinėse pastogėse žemdirbius ir jų vaisingus laukelius, kurie visus valstybės ponus maitina. Nūnai gi mūs miestelėnai vien apie svetimus kurortus ir Palangą besvajoja, ruošdamiesi vasaros atostogų.

* * *

Per žiemą kūklus valdininkėlis ar profesionalas, spaudžia savo neskaitlingus litus, kiek tik pajėgia, — net išsivadėdamas savo sveikatai reikalingiausių dalykų, — vien, kad vasarą galėtų mėnesį pagyventi Palangoje, ar bent savo žmoną tenais išleisti.

Turtingesni važiuoja Palangon, ir jis negali nuo jų atsilikti. Kaip gi?.. Dar draugai pasijuoktų, jei sužinotų ji neatostogavus garsiose maudynėse. Kiti, negalėdami dėl darbo ar lėšų stokos apsilankyti mūs puošniame pajūry, tai nors savo šeimynas ten išleidžia. Mat būtų negarbė bent savaitę Palangoj nepasišvaisčius. O kokia jiems iš to nauda?..

Pragyvenimas Lietuvos vidutinio valdininko kišeniui tenais brangus. Liuosybės, pasilsio — maža.

Gera dar tiems, kurie apsistoja privačiuose vasarnaminose — villose. Bet kurie apsigyvena Kurhauze, — tai jau aršesnės baladonės negalima nei įsivaizduoti.

Kas vakarą tame viešbūtyje būna koks nors koncertas ar šiaip pramogos. Per naktis — šokiai su kariška dūdų orkestro muzika. Kai groja, rodos, visas namas

ūzia. Valgomasis kambarys — restoranas — visada pilnas žmonių. Jie tenais ramiai ir gi nesėdi. Neretai pasitaiko, jog prie jokio stalielio nerandi vietos, jei nori užsikąsti, — ypač vakarais po pramogų.

Pati turėjau nemalonumo pagyventi Kurhauze, neberadus patogesnės vietos.

Tiesa, buvau gavus gražų kambarį tūloje vilaitėje arčiau jūrių, negu Kurhauzas. Tačiau tas kambarys buvo pereinamasai — lyg koks pasażas. Salimais gi buvo apsigyvenęs vienas ministeris ir kiti vyriškiai. Visokiais reikalais išeinant iš namų ar grįžtant — dieną ir naktį — jie turėdavo eiti per mano kambarį. Būdavo sugrįžta bešvintant po šokių — ir nuolatinė procesija per mano kambarį. Nei pasilsio, nei jaukumo nebuvo tokiose apystovose...

* * *

Rods, jau buvau prityrus ir keistesnių šposų tą vasarą Lietuvoje.

Vieną kartą važlavome su pažįstama poniute iš Kauno į kaimą — savo tėviškių palankyti. Pilviškiuose ją pasitiko giminaitis su arkliais. Aš gi ruošiausi namo važiuoti su samdytu vežimu.

Bet pažįstamoji moterėlė mane prisikalbino savo brikon, žadėdama pavėžyti iki Buktiškių — pas mano seserį Marcelę Aleksaitienę. Tačiau, kaip veik įsisėdau jos vežimā, jau tiesiai į savo tėviškę ji mane nusivežė. Prisiėjo tenais man ir apsinakvoti, nes jau buvo sutemę. Pas tuos ūkininkus radome ir daugiau svečių, taipgi pažįstamosios vyrą, kiek anksčiau iš miesto atvykusi. Tad apie tinkamą svečių suguldymą šeimininkė, rasi, turėjo nemažą galvosukio.

Patogiausia, rodės, nakvynei vieta teko meudviem su minėta žmonele — jų duktere: — vėsioje klėtyje ir atskirose lovose, nors sudurmiai sustatytose — puikiausias pasilsysl.. Atsigulusios, tamsoje dar ilgokai kalbėjomės, kol nepradėjome migdytis.

Tik štai, kažin kas įeina į mūs klėtį ir užrakina duris iš vidaus. Be žiburio neižiūrėsi, bet, nei nepažvelgdama kitką, pamaniau, jog ponios motina atėjo su mumis pernaktoti. Kuomet toji žmogysta atsigulė greta mano pažįstamos vienoje lovoje, supratau tai buvus poniutės vyrą... Jiedu kurį laiką buvo nesimate. Žmona viešėjo porą savaičių kokiame ten kurorte ir tik dabar sugrižo. Gal jiedu buvo viens kito ir pasiilgę.

Viešpatėli tu manol.. Kad nors būčiau galėjus akis sumerkti tą naktį, nebejaunai porelei besidžiaugiant!.. Persimečiau pagalves į atbulą lovą, kojas atkreipiau į jų galvas, — bet vis ta pati nemiga.

Poniutė, išgirdus mane besijudinant, paklausė, susirūpinusiu balsu:

— Ar panelę blusos kanda?.. Bet rodos čia jų nebūdavę, — teisinosi ji.

— Kas čia blusės!.. bent aš jų neįaučiu, — malšindama savo apmaudą, jai atsakiau.

Ir buvo ko pykti: jei ji mane antmestinau parsigabe no svečiuosna, tai privalėjo ir žmoniškesnį pasilsį viešniai parūpinti. Tokio mišraus apnakvinimo svečių lig šiol nebuvo girdėjus netik mūs krašte, bet niekur kitur ir net Turkestane tarpe mahometonų.

Net ir per vestuves, ar šermenis lietuviai mokėdavo svetelius atsakančiai sutvarkyti nakvynei. Kai pristigdavo vietos ištaigiau pakloti, vyriškiams patiesdavo kūli šiaudų ašloje viename kambaryje, o moterims kitame. Ir

vīsi būdavo patenkinti. Pasitaikydavo šeimīnīnkams ir keblumų su daugybe svečių, bet ir tas kliūtis jie sumanīai prašalīndavo.

Kartą iš kaimynų vestuvių mano tėvai parsivedė apšīiai svotų nakvynėn. Tarpe jų buvo tula jauna — nesenīai susītuokusi porelė. Jiedu it susīūti viens nuo kito nesiskyrė. Prie stalo, ar sode — vis susikabinę drauge.

Mama juos patēmījus, suprato tai jaunavedžių porelei prieieisią duoti atskiras kambarys jiedviem vienīem, nors ir kitiems būsią angštoka. Bet ką darysi? Dorą mylinti žmonelė, nuvedė juos atskiron klėtin, kame buvo dvi plačios lovos, kur būtų galėjus daugiau žmonių tenais sutalpinti — ir padavė jiedviem raktus, kad nieko neįsileistų. Viešnias ir savo namo moteris paguldė seklyčioje — kurias lovoše, kurias ant grindų. Vyriškiams — šeimingalyje patiesė šiaudų ir pagalvių asloje. Ir viesiems buvo gera.

Panašiai elgdavosi mūs žmonės visur tokiuose atsītikimuose.

Iš kur mūs dabartinīai ponai pasībiaurėtīnus paročius išigījo, — kaip minėtoje mano viešnagėje Zanavykījoj teko nemaloniai patirti — sunku atspėti. Rasi, kai su vokiečiais karšīviais karo metu jie būdavo priversti vienoje pirkioje nakvoti, taip jie sustoržievėjo, jog nei paprasčiausių doros dėsnių nebepajėgia suprasti?..

Prašvītus, norėjau tą vėsią triobelę kaveikīausia ap-
leisti ir kur nors darže po medžiais pasīlsėti.

Bet kaip apsirengsi žmogus prie nemiegančio pono, kuomet aušros auksiniai spīnduliai jau drąsiai besižvalgė pro langą bei rakto skylutę į klėtį? Ir turėjau laukti, it pelė po šluota, kol mano pažīstamos vyras nedasīprotės pīrmutinis išeiti.

Po šitokios nakvynės, — ir Palangoje pereinamasis kambarys netaip jau labai mane baugino. Tik, jame apsisistodama, nežinojau jį būsiant pasażą net vyriškiams. Savininkė gi, kuriai terūpėjo kaŕveikiaus pinigai už nuomą paimti, pasistengė savo buto vien gerąsias puses parodyti, gudriai nutylėdama apie blogąsias.

Nebepakęsdama pašalinių žmonių nuolatinio slankiojimo per mano kambarį, persikėliau Kurhauzo viešbutin. Tačiau, pageidaujamos ramybės ne ką daugiau radau ir tenais.

Kambarį gavau didelį, su keturiais augštais, plačiais langais į sodą — gėlyną. Ir nebrangiai: — tik aštuonis litus dienai už jį mokėdavau, be valgio.

Pigumėlis — tiesiog nesuprantamas apsipažinusiam su Amerikos pajūrio viešbučiais. Amerikoje toks salionas vasaros maudynėse mažiausia kainuotų keliolika dolerių dienai. Tas gi mano kambarys Kurhauze buvo brangiausias ir todėl jį teberadau neužimta, nors viešbutis tuomet buvo kimšte prisikimšęs vasarotojų.

Nuolatinis gi bildėsysis apačioje — koncerto svetainėje — naktimis visą mano buveinės ištaigą tenais sugadydavo. Tiek dar buvo gera, jog dieną galėdavau miške po pušelėmis prisnūsti.

Smėliuotas jūrių pakraštys Palangoje nebeprieinamas, jei norėtum saulės spinduliuose sausiai pasikaitinti, — kaip Amerikoje, pavyzdin. Nuo ryto ligi vakaro žmonės maudosi nuogi ir tokiuose pirmųjų tėvų parėduose jie išseina iš vandens į pakrantės smiltynus išsidžiovinti, pasirudinti saulėje ir apsirengti. Tarpe tokių gamtos

vaizdų, kas jau išdrįstų jūros pakraščiais vaikščioti, beieškodamas sveikatos ar gintarų?

Tačiau, Palangos maudynių „doros“ dabotojai nei neleistų. Užsitūpęs ant tilto — vienintelio įsikišusio jūroje — sargas akyliai tēmija, kad besimaudančių srityse nebūtų mišrios publikos. Vienoje tilto pusėje maudosi vyrai; kitoje — moters. Skiriam vienus nuo kitų tarpas — tik per perą sieksnių. Nereikia nei žiuronų, kad aiškiau patēmyti priešingos pusės — Adomo ar Jievos — kostiumus...

Jei kas nesimaudantis nori arčiau jūros pasižvalgyti, ar pasigrozėti jos bangomis, — tai tik vienoje, ar kitoje atatinkamoje tilto pusėje gali skrajoti. Bet ir tomis privilegijomis nelabai kas mėgsta naudotis. Ir koks jau čia do malonumas tarpe nuogalių sukiotis?!

* * *

Suėjus su savo pažįstamais nekurią mūs ministerienę Palangoje, pasijuokiau iš tokios nelėmtos tvarkos puikiausiame Lietuvos pajūryje. Ministerienė, nei maž nesiangščiodama, patraukus pečiais, ramiausia atsako:

— Bet koks ten smagumas maudytis apsirėdžiusiam?!.. Ir sveikiau, esą, kai visas kūnas saulėje aprunda...

Po tu žodžių ji, galvą kilstelėjęs, nuėjo su savo drauge — kita ministeriene.

— Matai, tamsta, — atsiliepia vienas pulkininkas mūs kompanijoje, — ar aš nesakiau! Mes kariškiai senai rūpinamės ir kovojame, kad uždraustų ūjonais tą necivilizuotų žmonių paprotį. Seniau nei Palangoj taip nesimaudydavo ponai. Tos villos ir Kurhauze viešbutis priklausė grafui Tiškevičiui. Vasaromis čia suvažiuodavo

svečių iš visos Rusijos, Lenkijos ir Lietuvos. Bet, anot paties Tiškevičiaus, jie maudydavęsi kostiumuose.

Ir ar negeriau būtų, kad visi bendrai kostiumuose besimandytų, negu pliki, neva atskirai!

Iš tos perskiros tik vieni juokai, girdi. Po tiltu vieni kitus gali rankomis pasiekti. O toksai sargas?.. Bene jis aniuolas, kad ramiai saugotų nimfas!..

Bet dauguma moterų nenor jokių reformų. Ir mūs balsas nieko nereiškia.

— Kokia čia dauguma! — atkirto mano draugė kapitonienė. Keletas tokių ministerienų, kaip šitos, nesudaro didžiumos. Aš pati niekad be kostiumo nesimaudau jūrose ir jokių nemalonumų dėl to neįaučiu. — Ji aiškina.

Bet man gaila mūs raižojo katinėlio, — toliau ji tęsia. Begu jis kojeles neužvers, kad ministerienė teikėsi mane pakalbinti. Jau kas nors nepaprasto, tur būt, atsitiks.

— Ar tai dar negirdėjai, kad jos vyro vieton jau numatytas kitas kandidatas, o jam žada pasiūlyt atostogas, — įsispraudė su naujienu kapitonienės broliu teisininkas.

— Aha!.. Dabar suprantu.. Poniutei prisieis grįžti prie senų pažįstamų... ministerienės su ja nedraugaus, kai vyras liks be vietos, — taria kapitonienė.

Na, gal, apsilaužys truputį ragučius, — ji raminosi. — Tas jai išeis sveikaton. Ji taip buvo pasikėlus puikybėje, jog, rodos, savo kojomis žemės nesiekė, — it kokia karalaitė. Aš josios palocius ir ją pačią gerai žinau. Pati ją ir iš Rusijos parsivežiau. Buvo kūkli mergaitė, nors labai vargingai augo.

Josios tėvas — tęsė moterėlė — mieste pardavinėdavo degtukus gatvėje. Motina pelnydavo skalbimais. Gyveno kiemsargio dviejuose kambariuose pogrindyje. Tėvai buvo dori, geri žmoniuokai, bet iš savo tokių uždar-

bių vaikams apšvietimo duoti negalėjo. Vos ištesėdavo apsidengti, pavalgyti ir užsimokėti nuoma už butą.

Po karo, grįždami Lietuvon iš bolševikijos, kartu parsivežėme ir tą jų dukterį. Nebeturint jai ōionais jokių pažįstamų, nei giminių, priglaudžiau ją savo namuose, aprengiau ir parūpinau jai tarnystę. Tenais ji susipažino ir su dabartiniu savo vyru.

Kuri laiką, esa, po savo vestuvių ji dažnai mane su žmogum lankydamo ir labai mums buvo dėkingi. Bet vos tik jos vyra paskyrė ministერიu, — nuo tos dienos ji nei akių pas mus neparodė ir į joki savo pokilį mūs nepakvietė.

Dar vieną kartą, girdi, mane nusivadino į savo namus — parodyt, kokią suknią pasisiūdė į prezidento rengiamą balių. Apsivilkus ja, manęs klausia, ar gerai tinka? Aš, pažiūrėjęs į tokį gilų jos dekolte, — kokių nebuvau mačius Rusijoje tarpe aristokračių moterų, ėmiau jai atvirai ir pasakiau: mano miela, tau šitoks parėdas netinka.

Nuo tada ji manęs vengdamo susitikti.

O ta jos draugė ministerienė, su kuria dabar po Palangą paroduoja, ir nei išauklėjimu, nei mokslu negali pasigirti. Nors ji, esa, iš svetimos šalies partraukta ir net nelietuvė, bet yra žmonių, kurie ir ją pažinojo. Sugrižę iš užsienio diplomatai, dar nepamiršta, susėdę prie arbatėlės, pasijuokti iš jos vestuvių. Jie tvirtina būk jį mūs ministerį užkariavus nešdama į stalą valgykloje, kur ji tarnavo. Dar, jie giriasi, ir josios paūgėjusią dukterį — ministerio podūkrą — suėdavę. Bet tai jų asmenis dalykas.

Aš nenoriu mūs ministerienių nei žeminti, nei įtarti blogai. Bet, jogei pulkininkas, girdi, dėl jų netaktų ar klaidų meta šešėlį ant dižinamos lietuvių moterų, todėl ir

priminiau lyg pakeliui ši-tą apie jiedvi, kad mano draugė amerikietė taip blogai apie mus nepamanytų.

— Ir man ne pirmiena tokias naujienas iėgirsti, — sakau.

* * *

Neseniai Klaipėdoje — prisiminiau čia — pietavome Viktorijos viešbutyje su pažistamais. Su mumis ten buvo ir vienas senyvas direktorijos narys. Stai įeina valgyklon pasipuošusi ponja. Pastebėjus pažistamus priemūs stalelio, ji iš aukšto linktelėjo jiems ir pračiuožė be žodelio pro šalį — toliau atsisėsti.

Senuks, pasilenkęs ant vištelio kepsnio savo lėkštėje, šypsodamasis į mane, klausia:

— Ar tamsta pažįsti tą ponją?

— Kokią? — sakau, nuduodama nesuprantanti, į ką jis taiko.

— Ugi, ką dabar su tokia didybe čia įėjo.

— Rodos daug kartų — sakau — ją Kaune ir Klaipėdoje buvau mačius. Bet, kad ji man nelabai imponavo, aš nesirūpinau teirautis, kas ji tokia ir nežinau.

— Tai mūs vieno atstovo užsienyje žmona, — senas valdininkas paaiškina. Ji esanti mažo miestelio akušerės duktė ir nemokša moteriškė. Bet veizėk, kaip ji save didele dabar jaučia, — mes prieš ją, tarytum, nykštukai, jog nei jos malonaus žodelio neverti! — Tokių atčiaižėlių ponijų, — jis sako — kokių dabar esama Lietuvoj, nemačiau nei Rusioj, per trisdešimtį metų bevaldininkaudamas, nei svetur.

Sykį turėjęs apsilankyti Amerikoje, siunčiamas Rusų valdžios reikalais. New Yorke, Washingtone ir Atlantic

City pamaryje susipažinęs, girdi, su milijonieriais, valdžios tūzais ir svetimų šalių diplomatais. Dar ir dabar po karo jis su kai - kuriais tų džentlemen'ų susirašinėjas. Jie vis jį kviečia atsilankyti pas juos.

Bet mūs naujieji ponai ir ponios, — anot senelio — niekur sau lygių neranda. Tik užvertę galvas, girdi, dairo, ar kur už save aukštesnį nepamatys ir tik su tokiais be įžeidimo savo garbės, kaip jie mano, gali draugauti. Nespėja įkelti koją į žymesnę vietą ir nešasi, tarytum, būtų paveldėję Romanovų sostą. Ne veltui, girdi, sakoma: — užmawk neišmanėliui ragus, tai jis visą rūmą sugriaus...

* * *

— Teisybę žmogus pasakė, — patvirtino kapitonienė. Tik mūsiškiam nereikia ragų nei užmauti — patys juos greit užsiaugina.

— Ir su tais rageliais, vieni kitus bebadydami išsireižę, neatžvalgiai ardo draugiško sugyvenimo santykius inteligentų sferose ir tuo pačiu elgėsiu griauja valstybinio pastovumo pagrindus, — pridūrė kapitonienės vyras, rimtas žmogus.

Zemesnieji valdininkai — toliau jis aiškina — ir kariškiai, kurių tarpe ne menkesnių savo rūšies ekspertų ir mokytų rasime, kaip ir valdžios viršūnėse — jei ne didesnių, — matydami didikų pasišiaušimą, besišalinimą nuo jų, — ima jiems užvydėti. Karininkai, suėję, rodos, daugiau neberanda apie ką kalbėti, kaip vien tik savo viršilų ydas lukštenti. Kariškiai iš disciplinos ribų išeiti negali. Bet tegul tik, girdi, atsiranda smarkesnis civilis vadas, — kariuomenė stos kaip viens jo pusėje taisyti valstybinį aparatą.

— Bene būtų geriau, kai kitus ponus išgytumėt, — sakau.

— Jei geriau nebūtų, tai nieko ir nepraloštume, — išspraudžia su savo nuomone jaunas leitenantas. Kad tamsta būtų buvusi Lietuvoje, kaip kūrėsi valstybė ir organizavome pirmuosius savanorių būrius, tai geriau suprastum ir dabartinę būklę pas mus.

Aš pats — jis aiškina — suorganizavau iš savo draugų gimnazistų ir kaimo berniukų raitelių būrį. Pats mokinau pirmuosius mūs karius mankštymosi. Neturėjome nei tinkamų drabužių, nei avalinės. Asmens, kuriems buvo pavesta valdžios lėšomis parūpinti mums drabužiai, — patys apšėiai pasipelnė, o kariams prisiuntė Anglijos ir Amerikos skautų atliekamas uniformas. Joks Lietuvos kaimo vyras į tokias vaikų milines neįtilpo. Apie batus jau nebuvo nei kalbos.

Savo pulke, girdi, turėjau tik kelias poras batų, kuriais buvo galima avėti. Ir jų visiems užteko. Vasarą buvo dar maža bėdos. Kariai galėdavo mankštintis basi ir pusnuogiai. Bet žiema tokiais jų nevesi miškan į pamokas. Kiek porų batų buvo, po tiek tik vyrų sykiu galėdavai mokyti. Tuos atleidus, jie batus turėdavo nusiauti ir atiduoti kitiems kariams, o tie vėl paskui kitiems, — kol visi savo mankštynes neatlikdavo. Kareivinėse jau visi būdavo basi. Koks tai buvo vargas ir kariams ir karininkams prie panašios tvarkos, — sunku, esą, ir apsaugyti. Kaltininkai gi už nepristatymą kariams drabužių netik nebuvo traukti atsakomybėn, bet dar paaukštini mus gavo.

O ką savanoriai už tuos savo vargus turi?... Tiesa, žadėjo mums atlyginti žeme. Kai - kaikuriems jau atrėžė po sklypą. Bet daugis mūs — ir aš pats — jų negavome.

nors visur prisimename. Nusavinti dvarai plaukia į ministerių, bankierių, Seimo atstovų rankas, bet kariškiai, — labiausia savanoriai — pamiršti... Net žmoniško buto negalime gauti. Valdžia rekvizuoja koki palaikį mums kambarėlių. Nueini tenais apsigyventi ir dairykis, kad šeiminkai tavęs per langą neišmaltų į gatvę. Jie patys susikimšusiai gyvena, tai naujų įnamių savo butuose — aišku savaime — jie nenori. Del šios aplinkybės daugelis kariškių negali nei apsivesti. Kur gi pasidėsi su pačia, neturėdamas net vieno žmoniško kambario!

— Panelė žino, kokiose ištaigose mudu su žmona gyvename, — taria kapitonas, atsigrižęs į manę.

— Taigi — sakau — stebėjausi, pamačius jūsų buveinę. — Šeši šeimynoje ir tik du maži kambarėliai su pečium priemenėje, — kaip, rodos, galima visiems ir sutilpti!

— O mums kai-kas dar pavydi ir tokio buto, — įsiterpia jo žmona. Mat mes turime ten atskirai virtuvėlę ir galime bent namieje sveikai pavalgyti. Kiti, ir to patogumo neturėdami, parsineša pietus iš restoranų arba nueina ten valgyti. Yra nevien kariškių, bet ir šiaip žemesniųjų valdininkų, dar skurdžiau begyvenančių, negu mes.

— Na, nors aš virtuvės nepasigendu, kad ir jos neturiu, — prisipažino pulkininkas. Kaip nevedęs gyvenu sau ramiai viešbutyje ir ten pat pavalgau. Bet brangiai kainuoja toks pragyvenimas, kad ir pigiausiam viešbutyje. Nieko neatlieka iš algos. Bet kitur negalėjau kambario surasti.

Ir kokia čia teisybė! — vėl protauja leitenantas. Stai, bankieriai po kelias villas Palangoje turi užėmę su savo šeimynomis. Kaune jie puošniausiuose namuose plačiai vieni sau gyvena apsaugoti nuo sekvestro — jų pačių gu-

driai sugalvotais įstatymais. Mes gi, kariškiai, liejė kraują dėl Lietuvos nepriklausomybės, — kuomet ne vienas tu piniguočių ir dabartinių ministerių dar užsieniuose besislapstė nuo karo, — turime šiandien it kurmiai olomis tenkintis!

— Cha! Cha!.. sarkastiškai nusijuokė pulkininkas. — Džiaukis, sūnau, kad dar galvą ant pečių nešioji. Žinai pats, jog už pasipriešinimą Hymanso projektui tamsa su savo draugučiais nūnai mūs belauktumei viešnagėn pas Abraomą... Tik palaiminta bomba, nežinia kieno parista po premiero langais, netikėtai ir jums amžį prailgino.

— Tuo savo pasipriešinimu mes galime vien didžiuotis, — atremia leitenantas. Nors hymansijačos piršliai tebesėdi savo ištaigiose pozicijose, bet mes tėvynę vis gi išgelbėjome iš naujos unijos su lenkais.

Rasi tie kariškiai būtų aiškiau išsikalbėję apie tą liūdną mums istorišką įvykį. Bet išgirdome atidainuojat link mūsų kuopelės jaunų studentų bei studenčių būrį, tad visi ir nutilome. Toji linksma jaunimo kompanija grįžo iš miškelio Kurhauzo viešbutin. Jų tarpe buvo mano pažįstamų ir giminaičių. Kad gi jau buvo vėlus vakaras, atsisveikinus su savo malonia draugija, nuėjau kartu su studentais viešbutin. Prieš išsiskirstant nakvynėn, studentės pasikvietė mane dar valandėlei į savo kambarį. Prisiklausius įvairių nusiskundimų kariškių tarpe ir pamačius, kaip mūs inteligentės Palangoje gyvena, jau ir aš negalėjau rūgoti dėl kokių nors nepatogumų.

* * *

Viename mažiausių kambarėlių Kurhauze buvo su-

sigrūdusios penkios panelės: keturios universitetų studentės ir viena jauna gimnazijos mokytoja. Tame jų kambarėlyje buvo tik vienas žemas langas priešais virtuvę. Jį atsidarius, visoki valgių gamybos kvapniai, garai, šiluma kartu su musėmis skverbiasi vidun. Puodų trankymai, lėkščių bei stiklų skambėsys, tarnų šūkavimai, besibarimai — buvo amžini. Del artumo su virtuve, kambarėlis dieną tamsus lyg užpečkis. Vakarais jį pasišvieždavo žvakute.

Tačiau kitokių žiburių Kurhauze, išskiriant restauraną ir pasilinksminimų svetaines, tuomet nebuvo. Kaip karo metu šaudynės Palangoje elektros įtaisus sugadino, taip čia jų niekas dar nei nepataisė. Nauji viešbučio šeiminkai tešinaei neturi pakankamai tam reikalui lėšų. Tad šiuo atžvilgiu visi lygus Kurhauze jautėmės.

Užvis vargingiausia tų mano pažįstamų panielių būdavo nakvynė. Jos turėjo tik vieną siaurą loveleį ir pale kitą sieną apdriskusią, ant trijų kojų bestovinčią, siaurytę trumpą sofą. Galima įsivaizduoti, kaip jos penkios susitvarkydavo guoliuili.. Sakytum, rasi, ant stalo ar suglaustų kedžių pasiklodavo?..

Bet ir tų rakandų tenais pas jas nebuvo. Viena kedė atsisėsti, o ant kitos — bliūdelis su mažu ašočiu vandens — vietoje prausynės. Stalelio — jokie!

Ir vandenį pačios panelės turėdavo atsinešti. Tarnaitė tik po syki dienas ašočių pripildavo, o tiek visoms neužtekdavo. Už tą komfortą vasarotojos mokėdavo po tris litus dienas, be valgio.

Mazas tai pinigas, rodos. Tačiau Lietuvos inteligentams jis buvo didelis. Viena tik mokytoja beturėjo iš savo smulkutės algos susitaupius porą šimtelių litų. Ir kaip ji juos taupė?.. Pati man pasakojo, jog tik po syki

ar du savaitėje pietus valgydavus per visą mokslo metą, — vieninteliu tikslu, kad vasara galėtų pagyventi Palangoje — būk savo sveikatos reikale. Mūs gi studentės, kiek patyriau Kaune gyvendama žiemą, ir tik retkarčiais pietaudavo. Vienos gi jų tik tokiais atvejais sočiau pavalgo, kai parvažiuoja šventėmis į kaimą pas tėvus ar gimines. Bet jos, besimokydamos, algų neima, o iš „čėringių“ tiek suspausti negali, kiek reikalinga pajūryje vasarą ilgiau pagyventi, nepaisant kaip vargingai tenais apsieitų. Jos, be abejonės, atostogoms į kurortus išsikniaukia iš savo minkštaširdžių tėvelių kaimiečių, kuriems nūnai mūsų pinigai taip lengvai neplaukia, kaip seniau būdavo rubliai...

Minėtos panelės visą mėnesį šitaip gyveno Palangoje dar prieš mano tenais atsilankymą. Ir aš jas palikau tame jau angštame, tamsiame jų kambarėly.

Kitą pažįstamą lietuvių valdininko žmoną su vaikais užėjau Klaipėdoje — Juodkrančio pajūry, panašiai begyvenančius. Jų kambarėlis viešbutyje tenais ne vien buvo angštas, bet ir taip žemas, jog su galva galėjai lubas pasiekti. Jurės nuo jų buveinės — už poros kilometrų. Viešbutis miško tankumyne, drėgnas ir beveik visi kambariai tamsūs. Ir mano pažįstama tenais gydėsi nuo sausgėlos!. Josios gi vyras, kad parūpinti savo šeimynai bent tokį komfortą, pasilikęs vienas mieste su tarnaitė, apsisunkino dar keliais pašaliniais darbais, — pats bebūdamas arti džiovos. Tas žmogus savo tėviškėje — kaimė dar ir tėvus beturįs. Ir gražus jų ūkis, su nemažu sodu, prūdais kluonienose ir suaugusiu alksnynu.

— Kodėl, sakau, poniute, į vyro tėviškę nevažiuojat atostogų, vieton čionais — Juodkrantę — taip beskurde.

Kaime ir saulės daugiau berastumėt, negu šitokiame medžių tankumyne.

— Senjau vasarodavome ir tėviškėje, — ji atsako. Bet žinote, mano vyras dabar turi gana žymią tarnystę: — jis yra seimo atstovas, nors dar tebesimoko universitete. Neapsilankyvei pamaryje. — kitų valdininkų moters žiūrės iš augšto, su pagailėjimu, ar panieka...

Tamsta negali nei įsivaizduoti, kokių užriestnosių ponių Lietuvoje dabar priviso, — ji man aiškina. — Tik paklausyk, panele:

Sykį viena mano pažįstama Kaune ateina pas mus ir, tur būt, norėdama pasididžiuoti, pareiškia man neva su pagailėjimu:

— Atėjau tamstyte atsiprašyti, jog negalime jus pakviesti į savo rengiamą vakarėlį... Mat tamstėlės vyras negana aukštą vietą užima, o pas mus bus didelių ponų: — ministerių su žmonomis ir žymių kariškių. Kad jų garbės neižeisti, nutarėva su vyru nei tamstų, nei kitų panašių savo pažįstamų nekviesti...

— Kaip tamstai patinka tokia liogika? — tęsia mano sankalbėtoja Juodkrantėje? O ar žinai, panele, kas toji didikė pati besanti?...

— Ne, sakau.

— Tai aš pasakysiu — ji taria:

Toji poniutė yra bemokslė, prasto rusų vežiko duktė. Kaip ji mūs karininką pasigavo, — sunku suprasti, nes ir prie gražumo ji negali turėt pretensijų. Žmonės, kaip girdėt, visaip apie ją dupasakoja, bet tų kalbų nesupaisysi. Aš, kad ir gimnazijoje nesimokinau, vis jau bent geresnį išauklėjimą įgijau pas tėvus mieste. O kai pasitaiko gatvėje ji, vaikščiodama su sau lygiomis draugėmis, mane susitinka, tai tuoj nusigrįžta, lyg nepažįstanti.

Tokioj draugijoj begyvendami turim iš paskutiniųjų sekti visas madas, kad neatsiliktume vieni, — ji aiškina.

Sunku tam mano žmogeliui! — toliau ji guodėsi. Jam taipgi reikėtų atostogų. Gydytojas dažnai jam primena, kad jei taip be pasilsio sunkiai dirbsi, ilgai negyvensi. Bet ką padarysi! Kitaip negalime.

— Ar gi tamstos vyras, — klausiu — nei į savo tėviškę nenuvažiuos nors trumpai pasilsėti.

— Nesenai jis man rašė, — ji sako — žadėjo atvykti Juodkrantin apmokėti mūs išlaidas viešbuty ir parsivežti vaikus namo.

Mat parašiau, kad prisiųstų pinigų dar bent porą šimtų litų. Juk reikia ir Palangoj dar pasilankyti, nors kitiems pasirodyti, jog tenais buvau. Supranti, tamsta, dėl ko?...

Ir po kelių dienu ji tenais kartu su manim nuvažiavo, palikus vienus mažus savo vaikučius Klaipėdoje viešbučio šeimininkų globoje.

Neradus savo lėšomis žmoniškesnės buveinės, ji apsiėjo Liepojaus palaikiame viešbutyje — tarpe žydų, pačiame Palangos miestelyje. Priešais josios kambario langą, kieme — didžiausias nešvarumas: krūvos šašlavų, išmatų, kuriose gaidžiai besikapstydami rėkauja. Erzatis aplinkui — nuolatinis, tiek dieną, tiek nakčia.

Bet kas čia sužinos, kaip kuris gyvena Palangoje! Išėjęs gi iš tokių laštų, besisukiodamas tarpe puošnių vasarotojų, gali ir milijonierių nuduoti.

* * *

Ir Amerikoje nemaža panašių turtuolių suplaukia vasaromis į tenykščius pajūrius. Bet Amerikoje žmonės priversti bėgti į maudynes dėlei nepakenčiamų vasaros

karščių. Per dieną mirkdami savo prakaitu prie darbo, naktį įkaitusiuose mūro namuose jokio pasilsio neranda: — šilta, tvanku it prikūrytoj pirty. Tad, pabaigę dienos darbus, kas tik gali išsiskubina bent porai valandų atsivėdinti jūrių maudynėse. Daugelis net pernakovoja ant smėlio pajūriuose. Tačiau nemaža važiuoja tenais ir kitokiais atostogų tikslais, ypač — į garsųjį Atlantic City.

Tas pajūris Philadelphijos gyventojams yra arčiausias. Traukiniu galima ten nuvažiuoti į suvirš valandą laiko.

Seniau, pirm keturiasdešimties metų tenais buvo vien žvejų sala, bet krantų patogumas — jų lėkštumas, — pradėjo sutraukti ir ieškančius atvangos nuo vasaros kaitrų žmones. Netrukus iškilo čia gražus miestas su puikiausiais viešbučiais, namais, krautuvėmis ir visokių pasilinksminimų istaigomis. Ilgiausiu salos pakraščiu nutiestas platus iškeltas medinis tiltas kaip ir gatvė. Vienas to tilto - gatvės šonas apstatytas įvairiais vasarotojams triobėsiais; kitas atdaras į okeaną, vien turėklais aptvertas. Čia žmonės pasipuošę vaikščioja, besigėrėdami jūros reginiais ir sveiku oru. Po tiltu ir plačiu ruožu palei jūrą — sausas karštas smėlis, kuriame išėję iš maudynių žmonės kepinasi saulėje. In tas Atlantic City maudynes nūnai suvažiuoja iš visos Amerikos vasarotojai — turtuoliai ir mažiau pasiturinti.

Sykį man išeinant iš maudynių į smėlį, pakalbino mane jauna porėlė. Moteriškė, pasisveikinus, supažindino mane su savo vyru. Jie, girdi neseniai susituokę ir dabar atvykę į Atlantic City medaus mėnesiui. Abu dirba Philadelphijos Wanamakerio krautuvėje — didžiausioj tos rūšies istaigoj. Toji krautuvė apima didelį plotą tarpe keturių žymiausių gatvių ir turi dvyliką aukštų, kuriuo-

se suskirstytos atatinkamaj tvarkoj įvairių-įvairiausios prekės. Vienu pardavėjų ir šiaip tarnautoju krautuvėje dirba apie penki tūkstančiai žmonių. Jie tarp savęs beveik nesimato ir nepasipažįsta; reikale skyrių darbininkai susikalba vien telefonu, kurių tenais esama suvirš du tūkstančiai. Pardavėjai už kiekvieną parduotą prekę gauna komiso, tad jie stengiasi būti labai mandagus su klientais. Minėta moterėlė ir man nesykį buvo pardavus apslautus, už kuriuos ji, žinoma, šiek tiek pelnė. Tad, susitikus mane — savo seną klientę — ji netik labai nuširdžiai pasisveikino, bet ir atvirai pasipasakojo apie savo romaną ir vestuves.

Pirmiau ji vis tik svajodavus, kaip pasigauti milijonierių. Per visą metą taupydavus savo algą, valgydavus pigiausiuose restoranėliuose, gyvendavus vargingai pasbėdus žmones, kad tik vasarą gavus porą savaitių atostogų, galėtų puošniai pasirodyti Atlantic City'e. Čionais atvykus ji apsistodavus viename brangiausių viešbučių. Savaitę ar dvi pagyventi tarpe turtuolių jai metinių jos taupmenų užtekdavę. Žinia, įsitaisydavus ir tinkamų tokioj draugijoj parėdų. Tačiau vis nepasisekdavę susipažinti su turtingais vaikiniais ar tos rūšies našliais.

— Bet šią vasarą, girdi, visai netikėtai susidraugavau su šituo milijonierium (rodo į savo vyrą), — bent aš maniau jį esant labai turtingu. Trumpos atostogos linksmai pralėkė it nebuvusios. Pinigai išsibaigė. Mano draugas gi, išvažiuodamas staiga namo būk svarbiais biznio reikalais, netik mano rankos nepaprašė, bet neatėjo nei atsisveikinti. Turbūt jis suprato, maniau, jog buvau vargšė duonpelnė, tai nesiteikė ateiti nei atsisveikinti. Bene jam pirmas sykis apvilti moterų širdis, ėmiau jį įtarti, kaltindama save, kad jam įtikėjau.

Rengdamosi atgal Philadelphion, — ji pasakojo — dės-
tau savo brangius šilkinčius parėdus valizon ir verkiu, už-
sirakinius viena puošnaus viešbučio kambary. Štai jau
laimė rodėsi arti. Vaikinas milijonieriaus sūnus ir tikrai
mane buvo išmylėjęs, girdi, kiek numaniau iš jo apsiėji-
mų. Bet ir man, esą, jis taip jau išmigo širdin, jog būčiau
už jo ėjusi, kad ir būtų bėdniausias. Einu gelžkelio sto-
tin nešina savo didelia valiza — mat jau neturėjau nei
kuo nusisamdyti vežėją — ir dūsauju nusiminus: — Ai,
kad nors kartą galėčiau jį bent pamatyti! Ir, ar žinai,
tamsta, — ji man sako, — tas mano troškimas taip greit
išsipildė, tartum kokioje apysakoje.

Sugrįžus Wanamakerio krautuven prie savo užsiėmi-
mų, netikėtai mudu susitinkava, girdi, keistose aplinky-
bėse. Savo skyriaus užveizdo pasiūsta nunešti dėžę pre-
kių į vyriškų drabužių skyrių, žiūriu jis — mano mylima-
sis — tenais sukinėjasi! Iš karto nenorėjau savo akims
tikėti — pamaniau, gal tik sapnuoju. Bet kuomet ir jis,
mane pamatęs, linksmai nustebo, tada jau neabejojau,
kad tas pats. Ir kaip mudu džiaugėvos sužinoje, jog nei
vienas, nei kitas nebuvome milijonieriais! Jis taipgi dar-
bavosi toje krautuvėje ir gyveno kūkliai vien iš savo ne-
didelės algos.

Mat jis, girdi, klaidingai įsivaizdaves mane buvus be
galo turtinga mergina, — kai paskui išsikalbėjova. Nors
jis nuoširdžiai mane mylėjęs, bet neišdrisęs pasipiršti.
Jis manęs būk mano turtai per toli nuo kito
skyrę ir jis nesitikėjęs, kad mudviejų prietelystę būtų
galima sucementuoti vedybomis.

Pasisakyti gi tikrą tiesą apie save, — jog esąs beturtis
darbininkas, — bijojęs, nežinodamas kaip aš pasielgsianti
po tokios jo išpažinties. Rasi aš nuo jo nusigrįšianti lyg

nuo kokio gobšiaus, teiškančio vien didelių kraičių, o ne pačios. Todėl, kaip jojo atostogų metas pasibaigė, jis bevelijes išvažiuoti neatsisveikines su manim, negu prisipažinti turtuoliu tyčia apsimetęs, kad lengviau mano širdį užkariauti. — Ak kad tai ji būtų tokia beturtė kaip ir aš pats! — jis ilgėdamosi manęs, dažnai sau viens manydavęs.

Ir ką pinigais reiškia, esą, prieš tikrą meilę! Apsivedę abu lygus varguoliai, dirbsiva jau geresniam tikslui — savo ateičiai, o ne vien tam, kad trumpose atostogose puikiai kam nors pasirodyti. Su laiku, gal, išigisiva nuosavą namą ir krautuve — ne tokią puošnią kaip Wanamakerio, bet vis kokią nors patvaresnę savybę.

* * *

Panašių vasarotojų, kaip minėta porėlė, nemaža atsilanko ir Lietuvos pajūriuose. Reikia kam ar nereikia, gali ar negali — bėga tik į prašmatnuiosius kurortus bent pasirodyti. Kad ir vienais užkandžiais jie maitinsis tenais nuvykę, bet bendrą fasoną turi išlaikyti. Ką valgė ar gėrė ir kaip gyveno — nesvarbu. By tik prie vieno stalo su ponais pasėdėjo, — anot tos pasakos. Ir sugrižę namie iš atostogų drąsiai gali pasigirti — Palangoje buvę!

Žydai šiuo atžvilgiu Lietuvoje daug išmintingiau elgiasi, negu mūsųškiai. Girdėjau nevieną žydaičių apsigyvenant kaime kur nors arti upės, — kad ir palaikiausioj triobelėj. Nusisamdo kamputį pas žmones sulygta kaina — nepalyginamai pigiau, negu pajūry — ir naudojasi visais kaimo patogumais. Pačios sau valgi gaminasi, skalbiasi, basos po pievas vaikščioja. Kiaušinių, sveiko pieno gauna pas ūkininkus pusvelčiui. Sodo vaisių atsi-

valgo iki nenorų. Miškuose pasivuogauja, pasigrybauja ir žiemai prisigamina konservų.

Važiuodama traukiniu į Seštokus, patėmijau netoliese pamiškyje eilę naujų namų — it kokį miestelį. Atsiminus seniau čia tų triobų nebuvus, pasiteiravau pas bendrakeleivius, koks ten naujas kaimas išdygęs. Jie man paaiškino, jog tai žydu vasarnamiai... Jie ten euplaukią iš miestų su visom šeimynom sveikai, laisvai pavasaroti.

Mūs inteligentams nereikėtų nei tokių atskirų vasarnamių. Retas jų neturi kaime giminių, o daugis pas tėvus galėtų puikiausiai vasaras praleisti savo ir kaimiečių didelei naudai. Simtelį, kitą palikus kaimiečiams už savo atostogas, būtų mūs žmonėms nemaža paramėlė. Rudenį bent mokesčius jie lengviau apsimokėtų.

Be to, inteligentas kaime nemaža reikalingų indomių žmonėms žinelių papasakotų. Kaip jie tokias žinias brangina ir pačiai tekdavo nesyki įsitikinti.

Būdavo, parvažiuoja atostogų kunigas Justinas, arba apsilanko jo draugai bei prieteliai: V. Kudirka, Kačergis, P. Kriaušiušas ir kiti. Kartais per naktį su mūs tėvais, kaimynais ir šeimyna sode prasėdėdavo, visokių indomybių jiems bepasakodami. Tiems žmoneliams nei miegas nerūpėdavo, nors bešvintant reikėdavo jiems eiti į laukus dirbti. Mano brolis dažnai jiems ir apie fizikos dalykus ar astronomiją aiškindavo tamsoje prie žvaigždėto dangaus. Ir tais mokslais jie rimtai domėdavosi.

Aš tuomet, maža būdama, mokslą kitaip vertinau, negu suaugusieji kaimiečiai. Syki, pamenu, kai mama, prisiklausius indomių dalykų mokslo klausimais, giliai atsiduso ir nusiskundė:

— Oi, kaip mano tėveliai mane nuskriaudė, neleidę mokslan! Buvo ir iš ko, ir progų atsitaikydavo. Vienas lietuvis inžinierius, kiek neprašė tėvučių, kad tik mane leistų į aukštesnį mokslą. — Pats norėjo ir lėšas apmokėti. Bet nei tos mados tada nebuvo, kad ūkininkų dukters į ponias išeitų, ir tėvai, kaip vienatinę savo mergaitę nenorėjo leisti toli nuo savęs... Ko man dabar bereikėtų, kad būčiau mokyta!

Po šių mamos žodžių aš ėmiau verkti. Paklausta, ko? — pro ašaras paaiškinau:

— Tai mes neturėtume dabar mamytės, jei tas inžinierius būtų jus išvežęs į mokslą.

— Nei ši, nei tą, dukrele, tu nukalbėjai, — ji sako. Ugi, kur aš, ten ir mano vaikučiai, — bene jus vienus palikčiau!

Ir mano motina, vien iš maldaknygių ir draustinių metraščių, brošiūrėlių sendama šviesos spindulėlius, stengėsi bent savo vaikams parūpinti aukštesnį mokslą, kurio pati troško, bet negalėjo įsigyti. Penkis mus išsiuntę į mokyklas, tėvai dar pakaltindavo save, jog šeštą — vyriausiąją dukterį, vien namieje pralavinę, per greit išleido į marčias. Kai atėjo mano eilia dobtis su „lementoriais“, baisiai nemėgau tu galvosukių, o ypač skirtis su tėvais. Kunigas Justinas gi, nepaisydamas mano raudų, paėmė mane į savo glėbį, pasibruko po apsiautu, ir išsivežė — už šimto mylių... Mama netik manęs neužtarė, bet ramino, žadėdama visokių gerumėlių, kai parvažiuosiu vasarą iš Peterburko.

Arba mūs kaimynas — Mergebūdžio Kurų Juozas... Jis buvo apysenis žmogus, nevedęs ir gyveno savo tėviškėje prie brolio, kuris naudojosi netik Juozelio neapmokamais darbais ūkyje, bet ir jojo dalia. Tasai Kurų Juo-

zelis ytin domėdavosi mokslo dalykais, nors nesugebėdavo nei paskaityti. Tad, kaip tik mes parvykdavome atostogų vasarą, jis, būdavo, kas vakaras, pabaigęs dienos darbus, ateidavo pas mus. Ir kokių klausimų jis sugalvodavo apie įvairiausius gamtos prajovus, jūrių gyvūnus, augalus, svetimas tolimas šalis ir jų gyventojus — tai reikėdavo stebėtis. Praplėtes savo išminties ribas, paskui jis kaimynams pasakodavo, ką girdėjęs iš mokytesniųjų. Žinia, visko aiškiai neatsimindamas, kartais jis mėgdavo pagražinti ir pridėti koki posmą iš savo vaizduotės metmenu. Vieni jam itikėdavo, o kai kas ir pasijuokdavo iš jo didelių naujienų.

Sykį kunigas Justinas parvežė iš Rymo Kurų Juozui dovaną — tabokinę dėžutę su Sventojo Tėvo atvaizdu. Tokios tabokinės, rodos, visoj Griškabūdžio parapijoj niekas dar nebuvo matęs. Kurų Juozas tą dėžutę begalo brangino, nevien kaip naudingą jam dovanėlę — jis tabokuodavosi, — bet ir kaip svarbų paliudijimą, jog jis savo tvirtinimus apie mokslo dalykus neišlaužia iš piršto. Jis apie viską sužino iš mokytų savo pažįstamų, su kuriais dažnai pasikalbąs, o kas netiki, štai įrodytas — tabokinė iš paties Rymol.. Vienu žodžiu, toji dovanėlė Mergbūdžio Kurų Juozui turėjo tokią jau vertę, kaip mokytojui diplomas.

Griškabūdyje šventadieniais pasisuk į šventorių ir pamatysi Kurų Juozą pusiau susilenkusį ant suoloelio savo draugų ir pažįstamų būryje. Nusitvėręs rymiškąją savo tabokinę, patraukdamas iš jos po žiupsnelį ir bevaišindamas kitus, — jau ką nors nepaprasto jiems riečia. Visi jį apspitę klauso domiai, ausis išpūtę. Pasakotojas gi, užsimerkęs, išgaidys, tik arbuoja visokias žineles, kurių

prisilesiojo mokytesniųjų draugijoje. Jojo tabakinė gė su Sventojų Tėvo paveikslu — tu žinių tikrumo geriausias paliudijimas...

* * *

Dar indomesnį sodietį pažinojau Sintautų parapijoje — Kiaulupių Rygavą. Jis neturėjo progos nei pats nors pradžios mokslo išgyti, nei ištekliaus savo vaikus juomi aprūpinti. Bet jis mokslą ir mokytus žmones ypač moksleiviją labai mokėjo įvertinti.

Rygavo artimiausiais kaimynais buvo Vaitiekupių Banaičiai. Su jais jis gyveno nuo senai glaudžiuose santykiuose. Vaitiekupių kaimas yra pusiaukeyje tarpe Sakių ir Sintautų ir prie pat kelio. Kunigas Sederevičius atsilankydavo tenais ne vien pasisvečiuoti, bet dažniausia svarbiais reikalais — palikti pundus knygų, kol išnešiotojai jų nepareikalaus. Tas knygeles Banaičių senukai su Rygavo talka mokėdavo gudriai išslėpti.

Jų sūnui Saliamonui besimokinant gimnazijoje. Banaičiuose slepiamoji literatūra žymiai padaugėjo lietuvių spausdiniais iš Prūsų ir Amerikos. Jų būdavo prikaišiotos palubės ir šienas. Policija pradėjo vis dažniau pas juos atsilankyti tikslu ką nors sužvejoti. Banaitienė — jau būdama našlė, neturėjo tiek laiko, kad neatsargaus sūnelio išdraikytus raštus rankioti ir slėpti, kuomet jai reikėjo pačiai ūkis vesti. Ir ji dažnai jam parūgodavo:

— Saliamonėli, sūneli, bijok tu Dievo! Su tais raštais pražudysi ir pats save ir tėviškę.

Tačiau tokiais motinos perspėjimais jis nelabai baugindavosi. Sakiuose tuomet darbavosi, it akstinas visiems tėvyninkams, daktaras Vincas Kudirka. Palei

Sintautus atostogaudavo vasaromis žymus lietuviaū studentai — Vaičaitis su Daniliausku. Studentas Adomaitis (Šernas) ir gi dažnai čia atsilankydavo, taipgi nemažas skaičius kunigų bei klierikų, kurie Lietuvos atbudimo idėja gyvai rėmė. Tokiose aplinkybėse, žinia, ir Banaičių Saliamonas, anot jo motinėlės žodžių, — buvonepataisomas. Ir žmonelei dažnai prisieidavo su Rygavu gelbėti sūnų.

Sykį ir pati buvau nekviestų svečių atsilankymo pas juos liudininke.

Prieš Saliamono vestuves, joje motina parsivežė mane į savo namus paviešnauti. Man tenais beviešint, atvyko netikėtai žemsargiai. Paties kaltininko, kuris policininkams rūpėjo, nebuvo tada namieje. Bet jojo pėdsakai — driaudžiamieji spausdiniai — voliojosi kertėse ir ant stalų. Močiutė, persigandus, siunčia mane tas knygas paslėpti. Tarnaitei liepia bėgti kagreičiau pašaukti Rygavą. Pati gi, besišluostydama prijuoste prakaitą nuo veido — buvo tai vidurvasaris, — šypsodamosi išėjo į kiemą svečių pasitikti. Rygavas atsiskubinęs, lyg gaisro gesinti, nereikalavo įsakymų: — jis žinojo savo užduotį tokiais atsitikimais.

Ir kol jis prisikrovė vežimą šiaudų su knygom ir kol tą pašarą neišsivežė paslėpti savo daržinėje, rusų šnipai, močiutės bevaišinami seklyčioje, vos jau pastrapinėjo. Inkaušę, pamiršo ir savo atsilankymo tikslą.

Senutė, dėkodama Dievui ir visiems šventiems, kad viskas laimingai pasibaigė, dar svečiams prikrovė vežimam paviržių: — obuolių, sviesto puodynę, kiaušinių.

— Taip apdovanoti, neprietellai — ji man sako — gal neturės kiaulės akis greit vėl atsibaladoti.

Tačiau rusų policija vis vien atsibelsdavo paknaisloti klėties spintas, ar gal pasilgę gerų vaišių. Paskiau jau Saliamono žmona saugodavo namą nuo panašių knisių.

Ir kratos tenais vis praeidavo laimingai, ir šeiminiškas nei syki neįkliuvo į maskolių spąstus.

Rygavų tėvuks man teko arčiau pažinti, kuomet jis bičiuoliavosi jau su Saliamono vaikais gimnazistais. Jų buvo penki; kaimynai draugai taipos atsilankydavo pas juos. Tad vasarą moksleivijos ten nestigdavo. Būdavo vakaro sutemose nutyla jaunimo dainos ir jų balalaidžių skambėsysis. Pasibaigia ir kalbos, visi pradeda žiovauti.

Tik štai Rygavų žilagalvis senukas įkėlė per slenkstį koją — ir visi atgijo. Kliksmas, juokai aidėja, jaunuoliams apninkant jį iš visų pusių. Net ir palaidi pikti šunes apie jį šokinėja, linkamai vacaluodami uodegomis, — lyg apie savo duondavį. Paskui iki gaidžių visa draugijėlė su kaimo dieduku žaisnodavo savo žinijų blizgučiais.

Rygavas begalo juokingai ir vaizdziai mokėdavo pasakoti apie rimčiausius dalykus — lenkmetį, baudžiavą, ir apie knygnešių prietikius ir panašiai. Visi klausytojai trūkdavo juokais, kuomet jis pats — nei šypt.

Parkeliavus nūnai sužinojau tą senelį jau mirus. Gaila. Jis man būtų nemaža žinių patiekęs apie aušrininkus bei karą. Bet ir tie jojo draugučiai studentai šiandien gailisi neužsirašę Rygavų tėvuko gražias pasakaites.

* * *

Sitokie smulkus gyvenimo bruoželiai visgi bent mažu ma parodo, kaip mūs kaimiečiai mokslą brangina.

Jei ir nūnai Lietuvos inteligentai, vieton, ką besibastę

po pajūrius vasaros liuosėsniu laiku, panorėtu pagyventi tarp kaimiečių ir pasidalinti su jais savo mokslų trupinėliais, — būtų daug naudingiau ir jiems patiems ir valstybei. Kaimiečiai turėtų progos geriau pažinti ir suprasti savuosius šviesuolius. Sviesesnieji išgytų daugiau pasitikėjimo kaime. Iš to pagėrėtų santykiai tarp miesto ir kaimo.

Be to, valdininkai galėtų bent savo atstostogose kaime ramiai pasilsėti nuo pavydo — pagiežos kirminėlių, kuriuos neišmirtingai iširina didybėmis apsvaigę viršilos. Didikai, neturėdami mūs kurortuose prieš ką „nosis riesti“, pamaži atprastų nuo tos žalingos lietuviams ydos ir greičiau jos nusikratytų. To pasekmėje užsimegztų stipresni draugijiniai ryšiai ir inteligentų tarpe. Prie geresnių santykių tarpe kaimiečių ir miestelėnų, tarpe žymiųjų ir mažiau žymių valdininkų — būtų sveikiau ir pačiai valstybei.

Kol kas, deja, prisieina vien pageidauti pas mus to gražaus sugyvenimo. Didieji ponai vieton cementuoti santaikos pamatus, dar labiau juos ardo, vengdami savo pačių bendramokšlių — neretai mokytesnių už save, bet žemesnių valdininkų draugijos. Sieji, nusiziūrėję į vyresnius, panašiai elgiasi su dar mažesniais valdininkais — tarnautojais. Ir niekas lygaus sau neberanda. Tik visi lygiai bėga nuo kaimiečių, o kaimo žmonės, išiseide tokiu miestelėnų atšalimu, visų mūs ponų lygiai vengia. Štai ir dirva paruošta nerimo daigai.

Tad nestebėtina, jog ministeriai Lietuvoje per dažnai keičiasi, seimai, neišgyvenę savo laiką, paleidžiami, šalies turtai bereikalo eikvojami per tankiems rinkimams, ūkiškas darbas gaišinamas. Dėl to ir visiems vargas.

* * *

Parkeliavę iš Amerikos turtingesni lietuviai, tėvynėje esamos padėties negali pataisyti. Pamatę skurdą, valdžios nepastovumą, savo pinigų į bankus ten dėti bijo ir daugis jų net nenor apsigyventi ar įsigyti koki turtelį gimtinėje. Sugrįžę ne vienas dar jų nusiskundžia, jog net tie Lietuvos ponai, kuriuos jie Amerikoje vaišinę ir vėžinę savais automobiliais, jų nebepažinę.

Bet šitose rūgonėse maža yra prasmės. Juk jei Lietuvos ponai, dažnai net giminės nepasipažįsta tarpe savestai ar galima norėti, kad jie pažintų atsilankčiusius iš Amerikos savo tautiečius — prastus darbo žmones, ar biznieriūlius!

Tačiau negalima nei amerikiečių perdaug nuskusti šiais atžvilgiais. Jie ir mėgsta didžiuotis ir tuščias garbes vaikyti — nemažiau kaip ir Lietuvos puikoriai. Nekurie pralobę biznieriai, ruošdamiesi Lietuvon, jau iš anksto giriasi savo kaimynams, kokius ponus tėvynėje pažįsta ir su kokiais tenais puotausią, sėbrausią. Kai nuvažiavę jų neberanda, ar bent tarnai atidare daris ir pasiteiravę apie svečio reikalą, sugrįžę jiems pasako, jog ponų nėra namieje, — tokie amerikiečiai parvažiavę namo, savo tulžį lieja ant visos Lietuvos. Lyg čia kuo Lietuva kalta!

Stai viena mano pažįstamų jauna porėlė po karo išvyko Lietuvon pasisvečiuoti. Moteris buvo Amerikoje gimusi ir užaugusi, pasiturinčių vertelgų duktė. Besiruošdama kelionėn, prisipirko ir prisisiūdė kelias dėžes puikių drabužių, vis dar bijodama bene būsią tų parėdų permaža. Ji rengėsi ir pas prezidentą su vizita nueiti ir visokiųse ministerių puotose dalyvauti.

Atvykę į Kauną vasarą, mieste nerado jokių pažįstamų didikų. Su senais jų sėbrais amerikiečiais, kurie gyveno Kaune, jiems buvo ne pakeliui: — mat jie neturėjo aukštųjų valdininkų titulu, o Amerikos svečiams tik tituluotieji rūpėjo sueiti. Apsidairę pustuštėje sostinėje, jie nuvyko Palangon. Bet ir tenais nei su ministeriais, nei su mažesniais ponais neteko jiems susidraugauti. Prezidento Palangoje visai nematė.

Nubodus vieniems po kurortą klaidžioti, — lyg beieškodamų, ko nepamėtę, — jiedu tiesiai iš Palangos nuvažiavo į kaimą pas tėvus. Bet vyro tėviškėje pataikė į patį mėslovežį. Vyras —kaime užaugęs, su tokiom iškilmėm Lietuvoje buvo apsipratęs. Tačiau jo žmonai amerikietėi šitie reginiai visai dirksnius sugadino. Pabuvę keletą dienų su tėvais, neaplankę nei kitų savo giminių kaimuose, drožė atgal į Kauną, belaukdamį laivo išplaukimo dienos it gervė giedros. Begyvendami viešbutyje vien udu be pažįstamų, atsiminė savo draugus amerikiečius. Deje, nuėję jų buveinėn, sužinojo ir tuos jau išvažiavusius su visa šeimyna į savo vasarnamį. Terado vien paliktą jų tarnaitę namus per vasarą daboti. Amerikietė džiaugėsi, jog bent su savo jaunų dienų draugės tarnaitė rasdavo progos nuobodžio valandas pajvairinti.

Po tokio pasisvečiavimo moterėlė nežada daugiau lankytis Lietuvoje. Anot jos pasakų, ponai ten taip pasišiauše, jog baugu juos ir užkalbinti. O jau kaime — tai, girdi, vienas mėsšlas ir blusos! Nei vienos savo šilkinųjų suknelių, kurias nusivežė, negalėjus nei pranešioti: — nebuve prieš ką rėdytis.

Ir taip visiems savo pažįstamiems Amerikoje ji dabar Lietuvą piešia.

Kita Amerikos lietuvė pusinteligentė — turtingo biz-

nieriaus žmona išvažiazvo, su nemažesnēm pretensijom prie aukštų pažinčių, palankyti savo tėvų gimtinės. Bet šitos moteriškės pretensijos buvo kiek pateisintinos. Ji turėjo Lietuvoje giminių amerikiečių. Vienas jų kadaise jos vyro smuklėj tarnavo ir alų išvežiodavo klientams, bet nūnai jis Kaune gerai gyvenęs ir net su ministriais pasipažįstas.

Be to, ji ne viena Lietuvos ponų, kurie važinėdavo po Ameriką berinkdami aukas, savo namuose vaišino ir nakvino — kartais ištisom savaitėm ar ilgiau, be jokio atlyginimo. Tie ponai, atsidėkodami už viešnagę, net kvietę ją su žmogum pas save svečiuosna Lietuvoje. Tai gi ji turėjo pamato tikėtis nuvažiavus ten galėsianti linksmai praleisti laiką gražioje draugijoje.

Savo pažįstamų, nei giminių ji anaipol nesirengus apsunkinti. Išvažiuodama pasiėmė su savim porą tūkstančių dolerių ir turėjo laivakortę apmokėtą į abi puses. Tad ji manė pakaksią porai mėnesių nebrangiuose Lietuvos viešbučiuose pagyventi. Ir iškeliaavo vieninteliu tikslu — pasižmonėti šviesesniųjų savo tautiečių tarpe.

Jai sugrįžus Amerikon, suėtikus ją, klausiu:

— Kaip gi tamstai patiko mūs šalyje?

— Oh!.. sušunka ji apmaudu rausdama, — geriau, kad būčiau nevažiavus, tai dar bemanyčiau apie Lietuvą po senovei.

— Kas gi taip bloga tenais, teiraujuosi, — gal kaimuose nepatogumai įkirėjo?

— Kaime — ji sako — nebuvo, tad negaliu juos nei peikti.

Bet tie ponai!.. koki jie storžieviai!.. Niekad nebūčiau itikėjus, jei kas kitas man būtų apie juos ką panašaus pasakęs, — ji pasipiktinus guodėsi.

Kaune, — toliau porino moteriškė — sužinojus savo gimines amerikiečius besant Palangoje, tuojaus ir pati tenais nuvykau. Nusisamdžius visai vasarai kambarį gražioje viloje arti jūrių, tenais apsibuvau. Besidairydama savo giminių, štai susitinku mūs alaus išvežiotoją pačią amerikietę, bevaikštinėjančią su kita ponija miško keiliu. Nudžiugus, prisiartinau prie jų ir sveikinuosi su savo giminėle. Ir ar tikėsi tamsta? — ji nustebus į mane tik žiūri ir nepažįsta!..

— Nugi, sakau, ar neatsimeni? — Juk tik pernai tave su vyru išlydėjau laivan, kai judu važiuavota apsigyventi Lietuvoje. Pasisakiau jai ir savo pavardę ir iš kokio miestelio esu.

— A! — Labai malonu, — ji, lyg atsimindama, prataria. Bet tuč-tuojaus pareiškia:

— Atsiprašau poniute, jog neturiu laiko ilgiau kalbėtis: — mudvi su drauge einava maudytis.

Ir linktelėjus galva su šypsena, girdi, mane vieną paliko. Nei ji paklausė kada atvykau, ar kur apsi stojau, nei parodė noro vėliau pasimatyti, nei su taja savo drauge manęs nesupažindino. Jai tik rūpėjo, tur būt, kagreičiau manęs atsikratyti. Gal ji bijojo, kad neprasitarčiau apie jos vyro amatus Amerikoje. Bet ji iš manęs to negalėjo tikėtis. Aš jau tiek išmanau, jog žinočiau ką su žmogum suėjus kalbėti, — moteriškė aiškinosi.

Paskui, — ji sako — daug kartų su taja giminaite susitikdavau, bet ji, mane pamačius, tuojaus akis kitur nukreipdavo, tarsi kuo nepaprastu domėdamosi. Aš ir esa, stengdavausi, praeidama, jos nepatėmyti!..

Toliau ji pasakojo su tokiu jau isikarščiavimu apie kitus savo pažįstamus.

Vienai esant nuobodu ji užėjus į nekurio pono vilą.

Tasai asmuo Amerikoj porą savaičių viešėjęs su savo draugu pas ją ir išvažiuodami prašę ją ir jos vyrą būtinai juos atlankyti Lietuvoje.

— Tarnaitė atidarius duris ir paklausus, kokių reikalų, paprašė, esą, manęs palaukti ant verandos ir nuėjo. Sugrįžus pareiškė, jog ponai turi svečių, negali jos priimti. Pamanius būk tarnaitė klaidingai pavarde jiems pasakė, padaviau, girdi, savo vizitinę kortelę ir tariu jai:

— Meldžiu nunešti ponui ir paklausti, kada galėčiau jį matyti.

Mergina sugrįžusi iš kambarių mane aiškiau įtikina:

— Ponas ši vakarą turįs išvažiuot Kaunan svarbiais reikalais ir labai gailysis, jog tamsta negalėsiąs matyti.

Padėkojus merginai, nuėjau savosna. Bet daugiau pažįstamų jau neieškojau. —

Ji palikus visus Lietuvoje ramybėje ir išvažiavus aplankyt Paryžių, Londoną, Sveicariją. Svetimose šalyse, anot jos, bent daugiau indomybių pamačius ir linkmiau laiką praleidus. Ir Lietuvon daugiau savo kojos neįkelsianti.

Tačiau, jei toji moterėlė ir jai panašus būtų nuvažiavę pamatyti ir tėvų šalies istorijinių bei kultūrinių indomybių, aplankyti sodžius, o ne vėjų gaudyti, — be abejonės, tu nemalonumų, kuriais nusiskundžia, nebūtų prityrę. Juk ir kitose Europos sostinėse ar tenykščiuose kurortuose pažinčių su valdovais ir jų ministeriais jie neieško. Tenais jaučiasi laimingais, atradę sukalbamą viešbutyje tarną. Apie kitokias pažintis jie nesirūpina ir net neišdrįstų ko panašaus išsigeisti. Sugrįžę amerikiečiai lietuviai iš savo kelionių užjūryje, dažniausia, bepeikdami Lietuvą, prisimena palyginimui vien svetimų šalių mandagus tarnus. Ir jie pamiršta, jog ir tie viešbučių tarnai

nepatepti jiems savo mandagumo nesiskubina parodyti. Nuvykę Lietuvon gi, amerikiečiai norėtų, kad mūs žymiausieji valdininkai, juos pasitiktų ir parsivežę į savo namus linksmintų. Su tokiom svajonėm daug amerikiečių po karo vyksta Lietuvon.

Kaune teko girdėti net apie tokius amerikiečius, kurie per vasarą išsėdėję pas pažįstamus, ar gimines, neatšilyginę nei už maitinimą, nei šilta pastogę, nei už pažintį, sugrižę Amerikon, peikia Lietuvą ir visus lietuvius niekina. Ir tokiais pasipūtėliais jie parvažiuoja iš tų savo kelionių, jog ir su tėvais nebenori kalbėti. Insiveržę į anglų — amerikonų, — kad ir tokių jau prasčiokų kaip ir jie patys — draugijon, jau lietuvių nebepažįsta.

Tokių yra nemaža ir tokie daugiausia nepatenkinti svečiuote Lietuvoje. O nepatenkinti todėl, kad juos geri žmonės gražiai priėmė ir dykai vaišino iš paskutiniųjų. Mat pigia mėsa šunes ėda. Kad gi mūs krašte viskas pigu amerikiečiams, tad jiems rodosi, jog tenais ubagų šalis.

* * *

Amerikos lietuviai mėgsta dideliais ponais neštis, rasi, nemažiau kaip Lietuvos valdininkai. Tik pastarieji bepuikaudami prieš kits kitą, nesistengia bėdnesnių draugų kišenium pasinaudoti. Mūsiškiai gi turtuoliai Amerikoje, taip besirodydami, perdaug biznieriškai rūpinasi ką daugiau patirti linksmybių su kamažiausiom išlaidom.

Taip mano pažįstami lietuviški milijonieriai, būdavo kas vasara atvažiuoja su visom savo šeimynom puikiuose automobiliuose, pakeliui į Atlantic City garsųjį pajūrį. Brangių parėdų atsigabena pilną vežimą. Bet pamačius,

kur jie apsigyvena tame pajūryje ir kaip maitinasi, tai vieni juokai.

Užkampiausiam, palaikiame viešbutyje nusisamdo vieną tamsų—be langų kambrėlį ir visi jame susigrūdžia. Minta pigiausiomis dešrelėmis, — „doggies“, kurių nusi-perka gatvėje. In restauraną retai kada eina pavalgyt. Tik kai susitinka netyčia koki savo pažįstamą, nusivadina jį neva pavaišinti į brangiausią viešbutį. Bet sąskaitą už visų pietus, nematant, pastumia prie savo svečio lėkštės. Kartais šitaip ir pati įkliūdavau tų biznierių viešnagėn. Tik jau po tokio pavaišinimo ir aš mūs milijonierių nenorėdavau susitikti. Bet jie manęs dar neužmiršdavo. Grįždami namo, sustodavo pas mane bernakvoti. Mat pas pažįstamus nakvynė ir valgis uždyką, o viešbutyje reikia pinigais mokėti.

Jei tokie amerikiečiai ir Lietuvoje nori šitaip paponauti, nestebėtina, jog tenais jų niekas nepažįsta. Mūs žmonės patys sau litų neištenka. Tai kaip jie galėtų puotą kelti Amerikos piniguočiams!

Kurie iš Amerikos parkeliauja tėvynėn tikslu atkankyti ar suraminti savo artimus gimines bei pažįstamus, palengvinti jiems karo užkrautas vargų naštas, tie, sugrįžę iš savo viešybu, džiaugiasi naudingai suvartoję savo taupmenų dalį ir linksmai praleidę atostogas.

(Dar ne viskas.)

Mūsų Profesionalai.

Rengdamas straipsnį apie pirmuosius profesijonus autorius malonėtų gauti žinių apie darbuotę tu, kurie čia nepaminėti. Tuo tikslu ir leidžiama šis straipsnis per „Zvaigždę“. Rasi kuris jos skaitytojų galės ką papildyti. Red.

Anot p. V. Račkausko, kuris savo veikale „Amerika“ rūpestingai surankiojo daugelį statistiškų žinių apie mūsų išeiviją, nuo 1899 iki 1914 metų, su 255.594 lietuviais emigrantais atvyko Amerikon ir apie pustrečio šimto įvairių profesionalų: advokatų 5, aktorių 21, architektų 10, daktarų 6, elektrotechnikų 12, inžinierių 18, kunigų 37, literatų 18, mokytojų 37, muzikantų 61, redaktorių 4, skulptorių ir teplierių 8, kitokių profesijų 37. Iš tu suvirš bertainio milijono ateivių buvę 170.699 vyrai ir 81.895 moterys. Iš jų 122.717 buvę analfabetai, o 11.352 mokėję skaityti. Nuo pradžios išeivijos (1868 iki 1899) tarp šimto tūkstančių ateivių galėję būti šimtelis profesionalų. Sio rašto siekiu yra paminėti veikimas dalies tu išmokslintų ir išlavintų asmenų, kurie tuo savo veikimu darė didesnės ar mažesnės įtakos Amerikos lietuvių viešame gyvenime, per tas pirmas tris dešimtis metu nuo pradžios išeivijos (1868—1899).

Nesileisiu šičia į ilgesnius paminėjimus tokių darbuo-

tojų, kuriems dėlėi jų žymesnės itakos jų padarytos toje ar kitoje ateivių gyvenimo srityje, pridera ir platesnis jų veikimo aprašymas (pav. M. Tvarauskas, D. T. Bačkauskas — Tamaškauskas, Dr. J. Sliupas, J. Paukštys, kun. Burba, A. Olševskis, J. Adomaitis — Sernas, kun. J. Zebrys, kun. M. Kraučiūnas, kun. A. Kaupas, kun. J. Zilinskas). Ypatingą dėmę ōia atkreipiu į tuos mūsų profesionalus, kurių veikimas, tu ar kitų priežasčių dėlei nebuvę prideramai įvertintas.

Pirmieji lietuviai ateiviai, ieškojusieji aukso kalnų Jungtinėse Amerikos Valstybėse, ilgus metus turėjo grumtis su įvairiausiomis gyvenimo klūtėmis, kol užtikrino sau šiek tiek lemtesnį pragyvenimą. „Gromatų iš Amerikos“ autorius 1885 metų „Aušroje“ N 1-me) vaizdžiai rašo apie anuometinius mūsų tautiečių vargus-bėdas:

„Darbo beieškodami, esą, „ne vienas prašvilpina savo paskutinį skatiką, ir jausdamas alkį, o kešdamas plikį eina melsti mylestybės pas perkupčius, kurie tyko galutinai tą vargšą apgramdyti, ir jei suteikė kokią urkštynę, — gerai, o jei ne, tai keliauk sau sveikas į miestą ir stipk badu arba eik vogti... Atkeliavusieji į Ameriką lietuviai, kurie nemoka angliškos kalbos, nei turi pinigų, gana vaiposi ir gailinasi... Tiems, kurie keletą metų pirmiaus ōia atkeliavo ir jau prasigyveno, eina ne visai blogai, o ir tai ne visiems. Gailu yra skaityti raštus, kurie išgiria Ameriką prastam žmogui, ir vyresnybe turėtų pasirūpinti apdrausti anuos raštus, kadan-gi jie ne vieną yra supaikinę ir nuvarę į pikčiausią bėdą“.....

Baigęs gimnaziją ir universitete pradėjęs mokytis, paskiaus prie „Aušros“ dirbęs kaipo redaktorius J. Sliupas, atvykęs Amerikon, turėjo nusitverti paprasčiausių darbų farmose, kad išsimaitintų. Savu laiku pagarsėjusiame savo atsišaukime „Asz ir Lietuwa“ jis rašo (psl. 7):

„Cia atvažiuojes aš ėjau dirbti į farmą iki prisiziūrėjau kokie yra toj žemėje žmonės... Iš farmos nuvažiuoju į Naują Jorką ir čia susiėjau į pažinti su lietuvininkais ir M. Tvarausku, buvusiu išdavėju „Liet. Gazietos“. Pašakaičiau tuomet jo gazieta ir kningutes, ir telsingą kritiką tų sašlavinių raštų ras kožnas „Aušroje“.... Sankiai angliakasyklose turėjo dirbti ir kitas aušrininkas—J. Anziulaitis, baiges Veiverių mokytojų kursus.

Sunkios, labai sunkios buvo lietuvių gyvenimo sąlygos pirmas dvi dešimti metų nuo pradžios emigracijos į Ameriką. Tos šalies kalboje neišsilavinę, amatų jokių nemokėdami, Lietuvos buvusieji žemdirbiai tegalėjo uždarbiauti kaipo žemiausios rušies darbininkai, dirbdami sunkiausius kitataučių vengiamus darbus. Vaizbos sritis irgi ilgai mūsiškiams buvo nepasiekiamo, jei neminėsim šian ir ten atsiradusio karčėmninko arba taip vadinamo siuvėjų šapos kontraktoriaus (New Yorke, Baltimorėje ir Philadelphijoje).

1884 metų „Aušros“ numeryje 7—8-me Antanas Jurgelaitis, uolus to laikraščio platintojas Amerikoje, mėgindamas aprašyti lietuvių emigrantų progresą, penkiolikai metų prabėgus nuo pradžios emigracijos (1868—1883), mini tris lietuvių suorganizuotas draugijas ir porą lietuvių knygų pardavėjų (J. Bobiną Senadoryje ir M. Tvarauską New Yorke). Apgailėdamas tokia vargingą saviškių padėtį tešia:

„Sunkiausiai yra, kad mūsų broliai lietuviai neturi noro save apsišviesti, per ką? Per mokslą, skaitymą istorijos ir kitų knygų ir laikraščių. Ką ne viską daro tinginimas ir tamsybe“...

* . *

Pirmutinis lietuvis profesionalas Amerikoje tai Mariampolės buvęs marijonas kun. Strupinskas, kuris po lenkmečio bėgdamas nuo Muravjovo persekiojimų atvyko Amerikon ir gyveno kelis metus netoli New Yorko Westchesterio vienuolyne. Lankydamosi po įvairias vietas aprūpintų lietuvių dvasinius reikalus, kun. Strupinskas kelis kart buvo ir Shenandoah'rio apygardoje, kur pirmutinė apsigyvenusi lietuviška šeimyna p. Kazakevičiai buvę jo artimi giminės. 1874 m. „Catholic Directory“ skelbia kun. Andrių Strupinską apsigyvenusį Shenandoah, Pa. Tą pat sako ir 1875 bei 1876 metų tas leidinys.

„Lietuvių Amerikoje“ autoriaus liudijimu kun. Strupinskas pradėjo laikyti Shenandoah'rio apygardos lietuviams pamaldas Mahanoy City vokiečių katalikų bažnyčioje. Prie tos bažnyčios buvo prisiglaudę Shenandoah'rio lietuviai per 2 metus, mokėdami nuomos kas mėnuo po 8 dolerius. Pirmutinis lietuvis klebonas, neturėdamas klebonijos, gyveno kaip įnamis pas savo giminės Kazakevičius. Algos jis gaudavęs 20 dolerių mėnesiui. Pasidauginus lietuvių skaitliui ypač pačiame Shenandoah'ryje*) pradėta rinkti aukos savai bažnyčiai. 1874 m. surinkę apie 700 dol. šenadoriškiai apipirko 2 lotu žemės (60 per 150 pėdų) prie N. Jardin gatvės ir pastatė nedidelę medinę koplytėlę. Buvusi tai pirma lietuvių šventynė Amerikoje. Vienas tebuvęs šenadoriškių lietuvių tarpe lenkas — Julius Czeski, paaukojęs tai šv. Kazimiero parapijai 5 dolerius. Bet tarp šenadoriškių lietu-

*) Pirmieji „Šenadorio“ lietuviai apsigyvene buvę Yatesville kaimely ir Mahanoy Plane palei anglių laužyklas (brėkerius).

vių buvo nemaža vedusių lenkes pačias. Amerikos lietuviai anuomet — 1874 m. — dar nebuvo prityrę lenkų akiplėšrumo ir užsikirtimo parapijų reikaluose. Tad gi, kad neišskyrus nei „brolių lenkų“, šv. Kazimiero kelių šimtų vertės koplytėlė užrekorduota kaip lenkų bažnyčia. Kas blogiau, jog kaip „polish“ — lenkai įregistruoti šenadoriškiai lietuviai parapijiečiai ir Philadelphios arkivyskupijos kancelerijoje.

„Pradžioj, kol žmonių buvo mažai, — rašo Jr. Jonas — „parapijos reikaluose tarp lietuvių buvo didžiausias sutikimas. Paskiaus vienog pasklido ant kunigo visokios kalbos, kurios užsibaigė tuom, kad kun. Strupinskas likęs per arkivyskupą suspenduotas ir išvažiavo iš Shenandoah“... Man teko pagyventi Shenandoryje keliolika metų, ir pažinti tos naujokynės lietuvius nuo 1892 metų. Svarbiausias prieš pirmąjį lietuvių kunigą buvęs pasiskundimas, kad jis užsiimdavęs gydymu pagal anuomet garsią kun. Kneipp'o sistemą. Kunigo Strupinsko priešai istengė nusitverti gan skaudų prieš savo kleboną skundą — dvasinė vyriausybė labai nemalonia akia žiūrėjo į kunigų kokius nors įsimaišymus į pasaulinius interesus.

Bet patys smarkiausiai kareiviai greit apsidžiaugė savo pergale. In vietą kun. Strupinsko vyskupijos valdžia „šv. Kazimiero lenkiškai — polish — parapijai“ nuškvyrė tikrą lenką kleboną — kun. Al. Lenarkevičių. Tarp naujo klebono ir didesnės dalies šv. Kazimiero parapijonų iškilo didžiausi vaidai. Lenkai ir lenkuojanti — naujalenkiai, kaip vėliaus juos praminta, — stojo lenko klebono pusėj, gi didelė dalis lietuvių užsispyrusiai reikalavo, kad lenkas kunigas pasitrauktų šalin iš jų parapijos.

Ilgos tos varžytinės, — prasidėjusios i metus po pasitraukimo iš Shamokino lietuviu kunigo Juškevičiaus, — pasibaigė didžiausiu skandalu. Norėta, užrakinus bažnyčia, neįsileisti lenko klebono. Bet to viso pasekmė buvusi, kad kone visi sukėlusieji riaušes vyrai ir moterys paliko suareštuoti ir turėjo teisintis prieš civilę valdžią už įžeidimą teisių „lenkiškosios“ šv. Kazimiero parapijos. Po laiko apsižiūrėjo šenadoriškiai, net aršiausieji kun. Strupinsko priešai, bet sunku buvo jiems panaikinti savo pačių padaryti užrašai.

Kun. Strupinskas, saviškių brolių lietuvių išgraužtas, gyveno nuošaliai, gailestinguju žmonių globojamas. Mirė jis Gilbertone, čia jau už kalno nuo Senadorio pas savo gimines Nedzinskus devintos dešimties metų viduryje.

1877 metų Shenandoah'rio lietuvių su lenkais ginčas už lietuviškąją kalbą bažnyčioje, atnaujino žaizdas lietuviams padarytas metais prieš tai Shamokine. Sita-sai antras iš eilės Amerikos lietuvių su lenkais susikirtimas už savąsias teises bažnyčioje, greit pavirto įnirtusiu jųjų pasiryžimu atsiskirti nuo lenkų ir gyventi savu gyvenimu.

Shenandoriškių lietuvių byla su lenkais ėjo nevien per visokias pasaulinės ir dvasinės vyriausybės instancijas, bet jos atgarsiai sujudino visus Amerikos lietuvius. [Ju aidas, plačiausiai praskambėjęs ir pirmame išėivių laikraštyje — „Lietuviškoje Gazietoje“ (slgk „Aušra“ 1885, N. 10—11), išardė visus sugyvenimo ryšius tarp amerikiečių lietuvių ir lenkų.

Ir pats J. Sliupas, perpasakojęs „Aušros“ skaitytojams, ką rašė apie tuos lenkų lietuvių ginčus New Yorko, „Lietuviškoji Gazieta“, teisingai patėmija:

„Taip tai matome, juog lietuviai Amerikoje visiškai skiriasi nuo lenkų, norint lenkai norėtų, kad lietuviai glaustųsi prie jų. Tiktai vienybė tarp pačių lietuvių yra menka. Ir teisybę už tai rašo M. P. Kasakauskas „Gazietos Lietuviškos“) N. 16: „kur yra vienybė, kur meilė broliška (tarp lietuvių)? Lietuvnikai neturi vienybės ir yra išsklaidyti kaip žydu bitės. Jie tiktai šaukia, krockia, o nei viens nieko neišmano, nes užpečkyje užaugo: norint trumpą laiką pagyvenę Amerikoje „statosi didžiausiais mokytojais svieto“. (ibidem)

Dr. M. P. Kasakauskas „Lietuviškos Gazietos“ sądarbininkas ir rašytojas (1879 m.) ir vėliaus (1886) uolus organizatorius „Susivienyjimo Visų L. Draugysėjų Katalikiškų Amerikoje“, gyveno Chicagoj. Šitos organizacijos dvi šakos ir dabar tebegyvuoja ir plėtojasi, beje: Susivienyjimas Lietuvių Amerikoje ir Susivienyjimas Lietuvių Romos Katalikų Amerikoje.

* * *

„Gazietą Lietuviszka, rasztas paszwęstas del Lietuwninku Amerikoje“, tai pirmutinis lietuvių laikraštis, ėjęs 1879 metais iš New York'o miesto, leidžiamas Miko Tvarausko, padedant New York'o šv. Kazimiero draugijai, teipgi kunigui Končiui, pranciškonų vienuoliui Zeytz ir k.

Dar 1874 m. Shamokine tebegyvendamas Tvarauskas mėgino leisti „Lietuvišką Gazietą“, bet gavęs tik porą prenumeratorių, išleido kelioliką arkužų angliško ir lietuviško žedyno. Veik sudėgus jo spaustuvei, turėjo kraustytis iš Samokin'o į New Yorką ir dirbo ėia tūlą laiką vario, paskiaus blekinų išdirbių dirbtuvėje pas Newtown upeli, nėtoli Maspēt'o.

Dilginio, vieno seniausių brooklyniečių pasakojimu Miko Tvarausko tėviškė buvusi viensėdija — nedidelis dvarelis Karklupų valščiūje, kur jis gimęs 1844 metais. Prasimokinęs kiek, Tvarauskas mokytojavo Suvalkų gubernijoje, bet sužeistas per lenkmetį (pašautas į petį) turėjo bėgti į užsienį. Lietuvoje jis buvo kaimo mokyklos mokytojas.

1885 m. „Aušros“ N. 1-me skaitome apie šitą pirmąjį laikraštininką.: „Zmogus tai smulkaus augimo, liesokas, yra jau daug pergyvenęs. Jis savo tėvynę Lenkiją, (yra gimęs Lenku) paliko pasibaigus maištui 1863 m. Pagyvenęs Auropoje jis atvyko į Ameriką ir pabernavęs prie ūkininko ėmė ant savęs varyti spaudėjystės amatą, bet čia nelaimė isztiko—jo įtaisai sudegė ugnyje. Palikęs be nėko, brolis Tvarauskas istojo į skardinę dirbtuve, čia dirbo mažne pusantru metu, ir sunkiai apsirgo buvo, matai, prigėręs dulkių skardo ir tos jam sveikata suarde. Ilgai pasirges, negreitai tas brolis pasigavo; o pagijęs griebėsi už blėtinio amato ir pelnė mažumą pinigų. Tuomet jis vėl įsigamino raides (litaras) ir ėmė spauzdinti lapelius pakvietimo, aplanku laiszkelius“ ir tt...

Esa „N. 1. „Gazietos Lietuviškos“ rašto pašvęsto dėl Lietuvinkų Amerikoje“ apsiskelbė svietai subatoje 16 d. rugpiūčio 1879 m. Naujame Jorke. Pirmame numeryje randame gana ilgą įžangą, kurios įtalpa sutrumpinta tokį parodo turinti kanduoli. Mes visi palikdami savo gimtinę, mažu ant visados, turėjome verksmingą širdį. Juk ir šiandien visi tebelaukiame išliuosavimo savo tėvynės nuo deguto, kuriuomi per šimtą metų prisigėrusi buvo gana mus brolių gaišo kariaunose ir namėj — tikėjimą persekiojant. Mes-gi Amerikoje esame laisvus, už tai galime įsitaisiti ir laikraštį, kurs mus sulygintu su kitomis

tautomis; o tai juk 1) ir mums išeiiviams garbę padarys, kad svetur išmoke skityti ir sunkiai dirbdami darbus igyjome dvasiską irankį, ir 2) mes čia gausime pamokinimą, tapsime akylesneis, nes daugiau patirsime žinių..... Susitarę išlaikykite liet. spaustuve, kuri jums ketina pasiusti maldų knigas, raštą šv., istoriją, aprašą žemės ir visokias pasakas. Ant galo 3) mes galėsime broliams namon pasiusti raštus iš taip toli ir jiems pasigirti, kad Amerikoje niekas neuždraus mums nei spaudinti nei skaityti naudingus raštus". (1885 „Aušros" psl.)

„Gazietos Lietuviškos" išėjo 16 numerių ir ji užgeso po šešių mėnesių gyvavimo, užsimokėjusių skaitytojų turėjusi 132.

Vienu uoliausių „Lietuviškos Gazietos" rėmėjų ir rašytojų buvęs pranciškonas vienuolis Augustinas Zeytz (taip jis pasirašydavęs), atsiustas Amerikon lenkų vienuolių pranciškonų aukautų įkūrimui naujo vienuolyno Wisconsin'o valstybėje. Šiam vienuoliui priklauso garbė pirmojo lietuviškų knygu leidėjo. 1880 metais Dyniewicz'aus spaustuwėje Chicago, Ill. jis atspausdino pirmąsias Amerikoje lietuviškas knygas.

Buvęs tas bene Vilkaviškio apygardos vargdienių tėvų vaikelis didžponio (senio Gawronskio?) pasiustas Galicijon lavintusi, paskui ten įstojęs į pranciškonų vienuolyną. 1877 metais Shenandoah'rio apygardoje jam aukas berenkant pasisekė sukurti šv. Jurgio draugija, kuri vėliau buvo viena žymiausių vietos lietuvių draugijų, turėjus per 500 narių, tūla laiką užlaikius vartotojų valgyimo daiktų krautuve ir devyniasdešimtais metais padėjusi galų gale įsikurti lietuvių šv. Jurgio parapijai skyrium nuo lenkų, A. Zeytz parašęs ir pirmąją šv. Jurgio Draugijos konstituciją.

• Brolis Augustinas, atvykęs Amerikon iš Przemysl'io turėjo igaliojimą rinkti aukas visoje Amerikoje nuo lietuvių ir lenkų. Daug jis rašęs lenkų laikraštyje „Wiarus“, taippat uoliai rėmęs „Lietuvišką Gazieta“, o paskiaus, 1886 m. „Wienibę Lietuwnikų“, už ką užsitraukė ant savęs didelę „Lietuviškoje Balso“ šalininkų neapykantą. 1887 m. „Liet. Balso“ N. 3 ir 4-me šenađoriškis Juėka rašo smarkias filipikas prieš tą broliį Augustiną.

Nesigailėjo karėių pipirų tam vienuoliui ir Sliupas 1885 m. „Aušros“ N. 2 ir 3. Karėiai pašiepęs jo straipsnius pirmame ir antrame „Lietuviškos Gazietos“ numeryje, raginančius žmones, kad pasinaudotų skelbiamais katalikų bažnyčios jubilėjaus atlaisdais, — Sliupas cinėškai išjuokia bibliškąjį aprašymą apie Sodomą ir Gomerą. Šitokie J. Sliupo lapsus linguae anuomet daug kėlių užkirto paėiai „Aušrai“. Vienok 10 ir 11-me tų paėių metų (1885) „Aušros“ numeryje tas pats Sliupas nesigaili pagyrimo žodžių vienuoliui Zeytz'ui už jo raginimus Amerikos lietuvių prie organizuotės.

Tęsdamas savo recenziją apie „Lietuviškosios Gazietos“ turinį, Sliupas sako: „In tarpą tėvyniškų raštų turiu patalpinti „kelis žodžius apie tavorėistes“ A. Zeytz'o N. 10-me („Lietuviškos Gazietos“). Šis raštas yra geriausiu iš visų Zeytzo raštų. Lenkuose — sako jis — visiem yra žinomos išlaikos draugystės, i kurias darbininkai uždirbę pasideda skatiką, o reikalui atėjus atsiima. Varšavoje draugystė šv. Roko turi savo špitolę, i kurią priima tuos, kurie pirm apsirgimo mokėdavo mažą mokesni... Apsirgusius keleivius i Censtakavą gelbėjo tam tikra draugystė. Spaudikai ir rašytojai knygu beveik visi stonai turi savo draugystes... Amerikoje vokieėiai, anglai ir žydai įsirašo i daug draugysėių ant sykio, ir

kad juos apima liga, tai jie gauna kožną savaitę 20, 30, ir 50 dolerių. O kad kam mirus našlė gauna į 1000 dol., argi tai nesmagi yra pagelba ar ką? Kožnoje parakvijoje yra įtaisytos lenkiškos ar lietuviškos draugystės; visi darbininkai turėtų į jas isirašyti, labiausiai tie, kurie neturi pačių, taipgi ir ligoje nepaliktu be prižiūrėjimo. Draugystė duos ir sargintoją ir prižiūrėtoją kilus nelaimėi. Svetimi matydami, jog ir mes lietuviai turime tokias draugystes, nemastaus, jog stovime žemiaus jų. Riškimesi į krūvą ir duokime tuomi parodą, juog mes išvaryti iš tėvynės esame ir būkime gyvi, parodykime kaip kokią gvardiją, gatavą stoti į kovą kožną valandą. Norint motina silpna, vienok vaikai jos balsą girdi nors už marių”...

Regimai, patėmija Sliupas, kad šv. Pranciškaus tam brostvininkui gana įpylė rūstybės ir pakerštingumo į tulžį. Kaip kada jis suplauškina botagu ir lenkams per bikšias. Antai N. 16-me (Lietuwiszkos Gazietos) jis sako: „Neleisime, kad žmones mūsų būtų lenkų persekiojami, gana iki šiuolaik kas buvo lietuviška, tai viskas paniekinta.*)

1883 m. savo spaustuvėje Tvarauskas atspausdino „Praractwos Karalienes Michaldos karalienes isz Sabbos” N. Y. 1000 egz. Tos knygelės buvo labai godžiai skaitomos pirmųjų emigrantų ir Lietuvon parvežtos ėjo iš rankų į rankas. 1883 m. Tvarauskas išleido Morfeusza arba Isguldima Sapnu.

Tais pat 1883 m. atspausdino irgi labai noriai tos galdynės žmonių skaitomą apysaką Ali Babos ir 40 razbaininkų.

1884 m. išleido Tvarauskas, „Pakalne Juozapato arba sūdas paskutinis”.

*) „Aušra” 1885 m. p. 339—340.

1884 m. susidėjęs su kačik atvykusiū iš Europos J. Sliupu, Tvarauskas leido „Unija“. Bet išėjus 15 numerių to laikraščio įvyko didžiausi susirėmimai tarp tų dviejų vyrų, kurie veik virto aštriais vaidais tarp Amerikos lietuvių. Sliupas suorganizavo „Lietuviškojo Balso“ leidėjų draugiją ir ištūmė M. Tvarauską iš lietuvių viešo gyvenimo. Dar 1884 m. M. Tvarauskas ir vėl mėgino atgaivinti savo „Lietuvišką Gazieta“ su pagalba tūlų brooklyniečių, (A. Razutis buvo kasininku), bet ke liems numeriams išėjus, turėjo sustoti, neradęs didesnės paramos lietuvių visuomenėje.

* * *

„Lietuviškojo Balso“ pirmas numeris pasirodė New York'e 2 d. Liepos 1885 m. „Tas laikraštis yra turtu Lietuvos Mylėtojų. Redytojas Jonas Sliupas... „Lietuviškas Balsas“ iszeina Naujame Jorke Ketwerge kožna Nedele. Adr. 42 Spring Str.“ Vedamame straipsnyje redaktorius, pakalbėjęs apie knygų įtaką ir abelnai apie laikraščius, pamini trumpai iki tol ėjusius lietuviškus laikraščius. „Keleivi“, „Nemuno Sarga“, „Aušrą“, „Gazieta Lietuvišką“, teippat „Unija“, rašo:

„Užduotė lietuviško laikraščio turi būt rodymas kelio gyvenime, mokinimas brolių ir jų švietimas, gaivinimas meilės vienas kito, didinimas vienybės lietuviškos ir sutikimo. Mūsų „Balsas“ žada eiti tuomi keliu, ir jeigu Dievas suteiks pajėgų, bene bus galima svetur, toli no tėvynės, iš tos sėklos užauginti brandingą ir tėvynei naudingą vaisių. Reikia tiktai vieno daigto: reikia idant broliai nepasigailėtų ant metų dviejų dolerių“...

Sekančio straipsnelio — „Skriaudimas Lietuvninku“

autorius „Wienas isz Wisztyczio parapijonu"—išbaręs lenkus ir „naujalenkius" už skriaudas lietuviams, ima varyti per šerengą ex-lietuvniką, arielkpiį p. A. Wiszniauc-ka, „Kraukusu" (New Yorko lenkų draugijos) kapitoną" už ano straipsnį parašytą N. 15 „Unijos". Po tam seka „J. Szl." trumpas straipsnelis apie „Zvirblakregždžius". Atviroje Gromatoje iš Springfieldo" A. Jurgelaitis duoda vėjo M. Tvarauskui už 15 N. „Unijos" ir iškalba apie ponų lenkų žalas Lietuvai. Sekamas ilgesnis straipsnis „Apie Kraugeristes ir Meiles Carų", po to Martynaičio raštas „Gromata iš Prusų Lietuvos", o po jai seka Vy-turio „Gromata iš Saulių, Kauno rėdybos". Straipsnyje „Petras Arminas" trumpai paminėta to vyro darbuotė, paskui ilgesnis straipsnis „Ar kenkia rukymas taba-ko" ir „New Yorko Lietuviszka parapija", po to žinutės iš „Amerikos" ir „Auropos".

„Apgarsinimuose" skaitome, jog, „Liet. B." tai visų lietuvių, kurie prie to „Balso" artinasi, savastis. Būsią mitingai laikomi, leidėjų draugystes statutos įtaisytos ir visų įeigu ir išėigu atskaitos duodamos. Pasirašo komi-tetas iš J. Sliupo, sekr. koresp., Kaz. Anckaičio sekr. finan., Pr. Bačinsko kasieriaus ir Prižiūrėtojų: J. Juške-vičiaus, S. Idiko, A. Avizieniaus, J. Bindoko, J. Vaišnio ir M. Mačio.

1885 m. išėjo „Lietuviškojo Balso" tik trylika nu-merių.

Kiekvienas numeris turėjo po keturis trijų kolumnų puslapius. Kiekvienoje kolumnoje apie 90 eilučių smul-kios (breviero) spaudos. Maželytės tos raidės ir sunki kalba tai buvę didžiausios kliūtys to laikraščio pasekmin-gam išsiplatinimui. Sulig jo paties atskaitų iš pajamų

„L. B.“ turėjęs apie šimtą skaitytojų*). Sekančiais 1886 m. tas laikraštis buvo žymiai sumažintas (4 puslapių, po 65 eilutes puslapyje). Tais 1886 m. „Liet. Balsui“ reikėjo atlaikyti didžiausias atakas nuo didelio formato (paklodės) laikraščio „Wienibes Lietuwniku“, užtat 1887 metuose matome jį dar mažesnį. Be abejo daug užkenkė tam laikraščiui ir jo labai aštrus tonas polemikose, labai užgaunąs priešingos pusės asmenis, taippat smarkus radikalizmas. Pagaliaus negalėdamas atsilaikyti New Yorke „L. Balsas“ persikėlė į Shenandoah ir čia galutinai užbaigė savo dienas. Jo redaktorius iškeliavo Baltimere'n, kur, medžiagiškai kun. A. Burbos padedamas, užbaigė medicinos fakultetą J. Hopkins'o universitete ir gavo gydytojo diplomą. Gydytojo praktika Dr. J. Sliupas pradėjo Plymouth'e, paskui Shenandoah'ryje, Philadelphijoje, Scrantone. Tūlą laiką leido Scrantone „Apšvieta“, suorganizavęs (kartu su kun. A. Burba) „Lietuvių Mokslo Draugiją“, paskiaus įvairios rūšies radikaliskus ir vėliaus laisvamaniškus leidinius.

J. Sliupas buvo pirmuoju lietuviu Amerikoje įgijusiu gydytojo diplomą 1891 metais.

Antras lietuvis į gydytojus išėjęs (1896 m.) tai irgi to paties J. Hopkins universiteto mokinys Juozas Andziulaitis, tris metus (1890—1892) redaktoriavęs prie „Vienybės Lietuwniku“. Andziulaitis baigęs Vefverių mokytojų kursus, „Aušroje“ sądarbininkavo po Kalnėno slapyvardžiu. Atvykęs Amerikon 1886 m., nekuri laiką dirbo angliakasyklose Senadorio apygardoj, paskui

*) 1886 m. N. 1 vedamame straipsnyje redakcija nusiskundžia, juog iš 500 skaitytojų, kuriems iškart pradėta siųsti laikraštį vien tik ketvirta dalis užsimekėjo prenumeratą, gi ištisų 1886 metų visose laidose pagarsinta įeigų prenumeratos ir už apgarsinimus vien \$314.25.

vertėsi pardavinėdamas angliakasiams expelleri ir kitokias gyduoles. Paties J. Sliupo liudijimu jis daug padėjęs prie numarinimo „Lietuviškojo Balso“.

„Vienybės Lietuvninkų 25 metų sukaktuvių Jubilėjus“ knygoje skaitome (psl. 213, 214) J. Andžiułaitį suteikus tam laikraščiui „aiškiai pirmėiviškai — liberališka pakraipa“, bet pats J. Sliupas savo „Lietuviškuose Raštuose ir Raštininkuose“ buvo karčiausiasis žodžiais pamerkęs J. Andžiułaitį už prisidėjimą prie numarinimo „Lietuviškojo Balso“ (slgk. „Spaudos Laisvės ir Amerikos Liet. Organizuotės sukaktuvėse“ psl. 356). Tose pačiose „V. Liet.“ jubilėjaus knygoje p. J. Liudis primena (psl 67), kad Andžiułaičiui pradėjus redaktoriauti „Vienybėje Liet.“, tas laikraštis netekęs virš 500 skaitytojų. 1892 metų pavasarį pakviestas redaktoriauti prie to laikraščio radau vos porą šimtu užsimokėjusių skaitytojų. Padedant kun. Burbai ir anuometiniams lietuvių klebonams, padarius įtensyvi vaju, į metus laiko skaitytojų vėl atsirado per 600. Tais 1892 metais gelbėjant nuo mirties „Vienybę Lietuvninkų“, ir su Susivienijimu turėta vargų bėdų, kad net kun. Burbai teko iš savo kišenius užmokėti kelias posmertines mokestis. Didžiama anuometinių žmonių buvo išigrasinę Andžiułaičio išversta „Europos Istorija“... „Aušros“ laikais pilnas idealų tas žmogus, bene Amerikos gyvenimo sunkenybių igiltas, paliko pesimistu ir mizantropu ir atgrasino net nuo savo darbų su juo susidūrusius. Andžiułaitis buvo J. Sliupo sądarbininku „Aušroje“, bet palikęs gydytoju tas buvęs „Aušros“ ir iš dalies „Lietuviškojo Balso“ poetas visai užsigrižo nuo lietuvių viešo gyvenimo ir savo šiurkštumu pakartino širdis net savo buvusiems rėmėjams.

* * *

Viršminėtas A. Jurgelaitis dar 1883 m. „Aušros“ N. priskaitė apie 20.000 lietuvių, bet tos jo skaitlinės tai ne gilaus dalykų tyrinėtojo išvada, bet vien drąsus spėliotojo pasakymas, neatatinkąs tikrenybei. Atsiminkime, kad tais laikais lietuvių naujokynės buvę vien: New Yorko, Waterbury'io, Baltimores, Philadelphijos, iš dalies Chicagos, Pensylvanijos kietųjų anglių apygardose ir kur ne kur buvo pakrikę po kelis jų Ohio ir vakarinėj Pensylvanijoje. New Yorko apygardoje 1886 m. Kun. A. Varnagirio pareiškimu tų metų „Lietuviškame Balse“ buvę apie 600 lietuvių, o Baltimore, kada pradėta organizuoti šv. Jono draugija ir parapija(1886) irgi to paties laikraščio kito korespondento apskaitliavimu apie tiek tegyvenę lietuvių.

Neprasilenksiu su teisybe, perkirsdamas per pusę p. Jurgelaičio paduotas skaitlines. Dešimts su viršum tūkstančių lietuvių, sukakus penkiolikai metų nuo pradžios ateivijos Amerikon, 1884 m. teturėjo vos porą knygų pardavėjų ir tris draugijas, kurių viena — šv. Kazimiero Shenandoah'ryje, po teisybei buvo lenku lietuvių mišri draugija.

(Dar ne viskas.)

REDAKCIJAI PRISIUSTOS KNYGOS:

„Materijos Paslaptis". Parašė Profesorius A. Dambrauskas. Kaunas. 1927 m. „Euklido V-jo postulato kreivė ir metageometrijos pagrindų kritika". Parašė Prof. Aleksandras Dambrauskas, Lietuvos Universiteto garbės profesorius.

Prof. A. Dambrauskas. „Kas yra tiesioji linija?" „Apie sukrautines stačiakampes trigonometrijos sistemas". Atspaušta iš „Lietuvos Universiteto Matematikos Gamtos Fakulteto Darbų". Kaunas, Valstybės Spaustuvė. 1927 m.

„Religija ir Kultūra," No. 7 „Sventasis Kazimieras". Su 4 paveikslais". Parašė Antanas Alekna. Sv. Kazimiero Dr-jos leidinys. Kaunas 1927 m.

„Ištisų Metų Sventųjų Gyvenimai". Antras papildytas leidimas. 1 dalis. Kaunas. 1927 m.

„Sventasis Aloyzas". — Krikščioniškojo jaunimo globėjo gyvenimas. M. Meschler, S. J. Sulietuvino Byras. Sv. Kazim. Dr-jos leidinys. Kaunas. 1926.

Muzikos kuriniai fortepionui: „Sutemos giesmės ir Vizijos". „Fantastinis Sokis". „Laivelyje — Barkarole". „Lopšinė". „Misteriozo". „Lapų šešėlių žaismas". „Ryto belaukiant". Kompoz. Kazys Viktoras Banaitis, Leipzigo Konservatorijos mok. Kaunas 1926 m.

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSE

(Atspauda iš "Žvaigždės")

Štai tu, anot "Tėvynės" ir "Draugo" istorinių knygų Pirmosios Dalies įtalpa:

1) "Aušros" įkurėjas apie vysk. A. Baranauską. To paties — 2) "Aušros" genėzė. 3) Aušrininkai rašytojai, pasak šliupą ir Totoraitį. 4) Turcinių eilės "Aušrininkams". 5) (J. Pranaičiūtė Apie prof. Volterį. 6) Prof. Volteris "Aušros" 40 metų sukaktuvių paminėjimui. 7) Pirmojo "Aušros" numerio ir kitų žymesnių — viso 40 puslapių fotografijos. 8) "Musų Karionių Metų" skyriuje laiškai: Dr. J. Basanavičiaus, Dr. J. Gaidžio ir S. Kušelevskio ir Dr. V. Kudirkos, Vieno Dr. Basanavičiaus laiško fotografiška fascimile (4 puslapiai). Paveikslai I-je dalyje: Namai, kur S. Daukantas gimė, Dr. Basanavičiaus namai Bulgarijoje. Dr. Basanavičius—1898 m. Vysk. A. Baranauskas, Broliai Juškevičiai: kun. Antanas ir prof. Jonas; A. J. Višteliauskas, Dr. J. Šliupas, Jurgis Mikšas, Martynas Jankus; Jubilėjinis Aušrininkų paveikslas: inž. Petras Vileišis, P. Matulionis, Dr. J. Bulota, V. Palukaitis, prel. K. Prapuolenis, J. Jablonskis, Dr. J. Basanavičius, A. Jakštas, Al. Fromas-Gužutis, kun. J. Lideikis-Mažutis, K. Sakalauskas-Vanagaitis, J. Mačys-Kėkštas, Pr. Vaičaitis, prof. K. Jaunis, Petras Kriauciūnas, Peterburgo lietuvių grupėje, kun. S. Gimžauskas, prof. S. Volteris, M. Davaina Silvestravičius-Wewersys-Zaltys, prel. J. Maciulevičius-Maironis, Dr. P. Pietaris, Dr. J. Šliupas, Gerutis-kun. Balvočius, J. Adomaitis-Sernas, Dr. V. Kudirka, Vaižgantas-Tumas, Kmitas-kun. K. Urbanavičius, kun. A. Jusaitis ir Saulės kūrą įkurėjas — prel. A. Oišauskas.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVESE

Antrosios Dalies Įtampa

1) "Aušros" Paminėjimui — Jono Kriaučiuno; 2) XIX Amžiaus Pabaigos Musų Dainiai — L. Šimučio, "Garso" redakt.; 3) Ginamosios Literatūros Platintojai (su paveikslais: Vysk. M. Valančiaus, Jurgio Bieliako ir Kun. Miluko, P. Mikolainio, J. Kriaučiuno, Dr. P. Matulaičio, Dr. Bagdanavičiaus, Kun. Bulvičiaus, And. Dubinsko, Kunigų: M. Miežinio, A. Vienužio, V. Juzumavičiaus, Kl. Kozmiano, P. Šilinskio, J. Katėlos, J. Žebrio, V. Dargio, A. Staniukyno, J. Naujoko, A. Civinsko, M. Gustačio, Duobos, J. Totoraičio, A. Jusačio, M. Sedvydžio, (Vyskupo) Jurg. Matulaičio, J. Davidavičiaus; toliaus agr. Totoraičio, J. Česnos, J. Kačergio, Pr. ir A. Matulaičių, A. Daniliausko, S. Kušelevskio, P. Mikalausko); 4) "Aušra" ir Musų Prieteliai Svetur — J. O. Širvydo, "Vienybės" redaktoriaus (su paveikslais: J. O. Širvydo, J. J. Kraševskio, K. Skirmuntaitės, L. Kondratavičiaus ir T. Norbuto); 5) Tautos Atbudimas — Kun. A. Miluko; 6) Spaudos Platinimas Dzukijoje — S. E. Vitačio, "Tėvynės" redaktoriaus; 7) Vysk. Valančiaus Intaka — Kun. N. J. Petkaus; 8) P. Mikolainio Pritirimai; 9) "Aušros" Intaka (anot Vaižganto); 10) Amerikos Lietuvių Leidėjai — J. Pranaičiūtės, "Žvaiždės" redaktorės (su paveikslais: J. Pranaičiūtės, J. Paukščio, A. Olševskio ir kunigų: A. Miluko ir V. Varnagirio); 11) "Aušros" Pasirodymo Priežastys — Dr. Šliupo; 12) Jurgis Bielinis (Bieliakas); 13) Ex-Prezidentas A. Smetona apie Majronį; 14) Vilkutaitis, "Amerikos Pirtyje" autorius apie Aušrą"; 15) Maironio žodžiai Prie Basanavičiaus Paminklo; 16) Baigiant Darbą.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

**A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.**